

Vapaa ajattelija

2005
3,5e

Jumalaton kulttuurilehti

**Pelastusoppien
tarjouskilpailu**

**Kvanttifysiikka
ja irrationalismi**

**Jeesus-tarun
alkuperä**

Sisältö 2/2005

Pääkirjoitus	2
<i>Janne Vainio</i>	
Helsingin Sanomat ja Ruotsin malli	4
<i>Erkki Hartikainen</i>	
Länsimaat matkalla keskiaikaan	8
<i>Islam ja Eurooppa, USA:n fundamentalismi</i>	
Pyhän Einsteinin ilmoitukset	9
<i>Erkki Hartikainen</i>	
Kvanttifysiikka ja irrationalismi	12
<i>Janne Vainio</i>	
Onko evoluutiobiologia seksismiä?	14
<i>Janne Vainio</i>	
Usko puhdistuksessa	15
<i>Pentti Niskanen</i>	
Kristinuskon ainutlaatuisuus?	18
<i>Janne Vainio</i>	
Onko buddhalaisilla jumalaa?	22
<i>Janne Vainio</i>	
Uskonnon petos	23
<i>Leena Ahllund-Leivo</i>	
Jeesus-tarun alkuperästä	24
<i>Kai Leivo, Erkki Hartikainen</i>	
Uutisia, keskustelua yms.	28
<i>Tsunami-kantelu, eroakirkosta.fi:n keräys</i>	

KANSIKUVA: P.A. Manninen

Liittokokoukseen on aikaa pari viikkoa, ja tämä saattaa johtaa merkittäviin muutoksiin paitsi liiton johdossa, myös tämän lehden toimituksessa. Ehdokasasettelu ei syystä tai toisesta ole lähtenyt käyntiin, joten emme nyt julkaise myöskään toistaiseksi ehdolle asettuneiden henkilöiden haastatteluita (tämä tosin oli vastaavan toimittajan päätös, josta itse olin erimielinen). Mikäli vastaehdokkaista ilmaantuu, saatamme vielä poikkeuksellisesti julkaista erikoisnumeron, joka ilmestyy välittömästi tämän numeron jälkeen ja jossa nämä esitellään.

Tässä numerossa käsittelemme muutamia teemoja, jotka liittyvät siihen, miten uskontoja voidaan puolustaa näennäisen tieteellisesti. Esille nousevat kulttuurieliitin motiivit puolustaa tieteenvastaisia ajattelutapoja ja vastustaa sekä uskonnon- että sananvapautta. Lisäksi tarkastelemme kriittisesti kysymystä Jeesuksen historiallisuudesta sekä väitteitä kristinuskon ainutlaatuisesta asemasta pelastusoppina.

Jokainen lähetyksuskonto väittää olevansa ainutlaatuinen ja ainoa lopullinen tie saarnaamaansa pelastukseen. Jopa *new age* -uskonnot, joiden mukaan "kaikki uskonnot vievät samaan päämäärään", väittävät tietävänsä kaikkia muita oppeja paremmin, mikä on se kaikille uskonnoille yhteiseksi väitetty "päämäärä", jonka monet perinteiset uskonnot kiistävät jakavansa keskenään.

Synkretismi (eri uskontoperinteiden sekoittuminen) ei sulje pois väitettä tietyn pelastusopin ainutlaatuisesta yleismaailmalisesta asemasta. Katolisen kristinuskon valta-alueella perinteisiä luonnonuskontoja pyrittiin sulauttamaan osaksi kirkollisia menoja, ja tämäntapainen synkretismi näkyy edelleenkin latinalaisessa Amerikassa. Buddhalaisuuden levinneisyysalueilla useimmat elämän aikaiset siirtymäriitit hautajaisia lukuun ottamatta on jätetty kansanperinteille, koska buddhalaisen pelastuskäsityksen mukaan ratkaisevaa on lähinnä oikeanlainen valmistautuminen kuolemaan. Indonesiassa on uskontotutkijoille tuottanut päänvaivaa *slametan*-rituaali, joka ulkonaisesti noudattelee luonnonhenkien palvontaa, mutta jota sen islamilaiset harjoittajat pi-

tävät kuuliaisuuden osoituksena Allahille.

Pelastusopin kannalta kaikki muut opit (kuten myös kilpailevat pelastususkonnot) eivät välttämättä ole tuomittavia, mutta ne ovat sekulaareja. Ne eivät johda siihen, mitä pidetään pelastuksena – eivätkä yleensä edes väitä pyrkivänsä siihen. Buddhalainen voi tehdä rituaalisia uhrauksia hindujumalille tai luonnonhengille, vaikka buddhan opin mukaan kaikkien uskontojen jumalat ovatkin tavallisia kuolevaisia. Kristitty voi harjoittaa zenbuddhalaista mietiskelyä, vaikkei pidäkään sitä tienä jumalansa luo. Vastaavasti luterilainen kirkko voi haluta, että lapsille jaetaan koulussa tietoja monista eri uskonnoista, jos niitä tarkastellaan suhteessa kristinuskon erityisasemaan.

Uskontojen välisten todellisten, jopa perimmäisiä lupauksia koskevien erojen opillinen kiistäminen on ominaista hindujen *santana dharman* kaltaiselle hyvin vanhalle valtauskonnolle, joka on pitkään oikeuttanut tiettyä jäykkää yhteiskunnallista hierarkiaa. Vaikka jokin uusi uskonto (esim. buddhalaisuus tai jainalaisuus) kiistäisi kastijärjestelmän hengelliset perusteet, sitä voitiin näennäisesti "suvaita" täsmälleen niin kauan kuin sen voitiin selittää olevan vain yksi hindujen Brahma-jumalan ilmentymä.

Vapaa-ajatteluakin voidaan Suomessa "suvaita" niin kauan kuin sen voidaan selittää olevan luterilaisen uskonpuhdistuksen ilmentymä, jonka tueksi tarvitaan valtionkirkkoa. Hindulaisen mallin mukainen ateistien ja toisuskoisten sulauttaminen toteutuu johdonmukaisemmin Ruotsissa, jossa on nimellisesti tunnustukseton, mutta asiasisällöiltään kirkon tavoitteiden mukainen kaikille pakollinen uskonnonopetus.

Uskontojen "tieteellinen" puolustaminen on yhtä vanhaa perua kuin tiede. Vastauudella ajalla tiede ja uskonto eriytyivät niin että oli mahdollista puhua tieteellisestä todellisuuskäsityksestä jonakin, mikä ei ole sama asia kuin jumaluusopilliset ilmoitukset. Ensimmäiset luonnontieteet (lääketiede ja tähtitiede) syntyivät osana astrologian ja henkiparannuksen kokeellista puolta. Ei siis ole uutta, että hiukkasfysiikkaa on ryhdytty pitämään valttikorttina keskustel-

taessa luonnontieteellisen selittämisen rajoista, joiden jättämien aukkojen täytteiksi tarjotaan jumaluusopillisia selityksiä.

Mielenkiintoista sen sijaan on, että hiukkasfysiikalla on puolustettu paitsi kristinuskoa (**K.V. Laurikainen**) myös idän uskontoja (**David Bohm, Fritjof Capra** jne.), joitten maailmankuva on monella tavoin perinpohjin vastakkainen. Kvanttien näennäinen ilmaantuminen tyhjästä voi assosioitua yhtä hyvin raamatulliseen maailman luomiseen tyhjästä (*ex nihilo*) kuin vaikkapa buddhalaiseen tyhjyysooppiin, jonka mukaan kaikki olemassaolo on perustatonta. Mitä enemmän tiedolla pyritään todistelemaan uskoa, sitä hämäämmäksi jää, *mitä* uskoa tämä esille tuotu tieto oikein todistaa.

Tyhjyyden henkistäminen on silti astetta rationaalisempaa kuin jumalan kuvittelu sen taakse. Kuten tästä numerosta voimme lukea, buddhalaisen tyhjyysoopin ympärille voi myyttisesti rakentua kokonainen pantheon erilaisia rituaalisen palvonnan kohteita (ja jopa lupaus ihmeellisestä armopelastuksesta), jotka varmasti hymyilyttävät keskivertoateisteja. Kuitenkin se ajatus, että jokin "henkinen johdatus" löytyisi tyhjyyden palvonnasta, voidaan ymmärtää myös olemassaolon tarkoituksettomuuden avoimena hyväksymisenä.

Ateismi on imagollisesti heikoilla muun muassa siksi, ettei se yksinään sisällä mitään positiivisia vastauksia elämän tarkoitusta koskeviin kysymyksiin. Ajatus, että tarkoituksettomuuden kokemuksesta itsestään voisi tulla se lohdullinen elämänsisältö, joka johdattaa pois turhista toiveista ja peloista, on nähdäkseni tällä perusteella työstämisen arvoinen. Olemassaolon perimmäinen tarkoituksettomuus on rationalisteille vähintään yhtä vastaansanomaton totuus kuin buddhalaisille, ja myyttisestä ajattelusta riippumaton mieli voi kyetä jopa selkeämmin ymmärtämään sen loputtomuuden, jolla meidän kaikki "pienet tarkoituksemme" vääjämättä palautuvat siihen.

Janne Vainio

HS ateisteja vastaan

Olen seurannut Helsingin Sanomia koulu-ajoistani saakka. Välillä en ole tilannut lehteä, koska minun mielestäni se ei edes periaatteessa julkaise uutisia, joissa ei olisi ainakin yksi virhe. Ateisteja Helsingin Sanomat on vastustanut aina.

Helsingin Sanomat väitti, että *Amerikan Ateistien* johtajat ovat varastaneet järjestön rahoja ja muuttaneet ulkomaille. Tosiasiassa Amerikan Ateistien johtajat oli kaapattu, murhattu, paloiteltu ja haudattu tynnyreissä. Helsingin Sanomat ei koskaan oikaissut uutistaan edes sen jälkeen, kun murha oli kokonaisuudessaan selvitetty.

Mainittakoon, että Sanoma Osakeyhtiön toimitusjohtajana on nykyään laestadiolainen **Mikael Pentikäinen**.

Ruotsin malli

Ruotsin mallin mukaista uskonnon opetusta Helsingin Sanomat on ajanut vuosikymmeniä. Ruotsin mallin mukaisessa uskonnonopetuksessa puolet opetuksesta on kristinuskoa ja loput muita "suuria" uskontoja. Ruotsin mallin mukaisen uskonnonopetuksen YK:n Ihmisoikeustoimikunta on itse asiassa tuominnut käsitellessään allekirjoittaneen suomalaisesta uskontojen historian ja siveysopin opetuksesta tekemää valitusta. Uskontojen historian ja siveysopin kaatunut opetussuunnitelmahan oli jokseenkin sama kuin Ruotsin nykyinen opetussuunnitelma.

12.4.2005 Helsingin Sanomat jälleen puolustaa pääkirjoitussivun kolumnissa Ruotsin mallin mukaista uskonnon opetusta.

Koska Helsingin Sanomat ei ole kelpuuttanut koskaan yhtään näihin kirjoituksiin kirjoittamaani vastinetta lehteen, kirjoitan vastineen suoraan Vapaa Ajattelijaan. Kirjoitus on pitkä, koska se sisältää alkuperäisen kirjoituksen kokonaisuudessaan, mutta kun ateistit ovat liitossa jo selvästi häviöllä, asiasta mahdollisesti saatavilla moitteilla ei liene suurta väliä.

Matti Kamppisen alkuperäinen kirjoitus on esitetty seuraavassa vinolla kirjoituksella (*kursiivoilla*).

VIERASKYNA:

Uskonnonopetus väärällä polulla

Tulevaisuuden Suomessa ja Euroopassa tarvitaan entistä enemmän kulttuurisen ja uskonnollisen variaation asiantuntijoita, oli ammattina sitten terveydenhoitaja, media-assistentti, tietotekniikkainsinööri tai opettaja. Toisaalta tulevaisuuden Suomi on entistä moniuskontoisempi, vaikka jäsenyys evankelis-luterilaisessa kirkossa on vielä pitkään enemmistön valinta.

Pakkouskonto loukkaa ateisteja

Tässä Kamppinen esittää tutun uskonnonopetuksen puolustuksen: Kun on paljon uskovaisia, kaikkien muidenkin pitää opetella koulussa uskontoja. Maailman johtavista tiede-, kulttuuri- ja teknologiamahdeista Yhdysvallat ja Ranska selviytyvät mainiosti ilman minkäänlaista yleisten koulujen uskonnon tai edes uskontojen historian opetusta. Sen sijaan ne maat, joissa uskontoa tai uskontoja opetetaan kouluissa suuria määriä, ovat maailman takapajuisimpia. Kamppinen on siis aivan kokemuksenkin perusteella väärässä.

Toiseksi Kamppinen sivuuttaa kokonaan sen ihmisoikeusnäkökohdan, että hyvin monet ateistit pitävät Ruotsin mallin mukaista uskontojen pakko-opetusta kouluisa ateistien ihmisoikeuksia jyrkästi loukkavana. Myös muslimit vastustavat Ruotsin mallin mukaista uskonnon opetusta.

Kolmanneksi voidaan sanoa, että ateisteille on ollut Suomessa suurta haittaa uskonnonopetuksesta. Esimerkiksi Vapaa-ajattelijain liiton sisällä uskonnonopetuksesta saadut valheelliset väitteet haittaavat koko ajan järjestön toimintaa ateistien puolesta. Itse asiassa huomattava osa liiton jäsenistä vastustaa ateistien täysiä ihmisoikeuksia siitä syystä, että he ovat uskonnonopetuksella aivopestyjä.

Nykyään kouluissamme on evankelisluterilaisen kristinuskon tunnustuksellisen opetuksen ohessa tarjolla muiden uskontokuntien maailmankatsomusten mukaista opetusta. Moniuskontoisen opetuksen lisäämistä on pidetty järkevänä vastauksena tulevien aikojen monikulttuurisuuden haasteisiin.

Luterilaisuutta tuetaan muilla uskonnoilla

Ruotsin uskonnonopetuksessa vanhaa myyttiä erilaisten uskontojen tuntemuksen tarpeellisuudesta on sovellettu erinomaisen kierosti. Islam eroaa kristinuskosta itse asiassa melko vähän. Islamilaisen jumaluusopin avulla Ruotsin uskonnonopetuksessa tuetaan ns. yksijumalaista uskontoa. Itse asiassa islamin ”jumalatodistukset” ovat samoja kuin kristinuskon. Juutalaisvainojen takia kansainvälistä myötätuntoa saaneen suuruudeltaan vähäpätöisen juutalaisjoukon uskontoa esitellään Ruotsin uskonnon opetuksessa laajasti. Myös tällä tavoin tuetaan epäsuorasti kristinuskoa. Uskontojen kielteisistä piirteistä ja uskontojen hirmuteoista Ruotsin uskonnonopetuksessa ei puhuta mitään. Jeesuksen olemassaoloa ei kyseenalaisteta. Uuden testamentin ja Koraanin sekavaa syntyhistoriaa ei kerrota.

Valheet eivät tee opetuksesta tunnustuksellista.

Tämä on kuitenkin väärä tulevaisuuspolku. Tunnustuksellisia elementtejä uskonnonopetuksessa pitäisi päinvastoin vähentää ja tuoda tilalle vertailevan ja systemaattisen uskontotieteen työkaluja.

Tässä Kamppinen valehtelee jyrkemmin kuin evankelisluterilainen kirkko. Ei luteri-

lainen uskonnonopetus ole tunnustuksellista vaan tahallisen virheellistä.

Toki nykyiset osaavat uskonnonopettajamme tähän suuntaan tarjontaa vievätkin, mutta koko ajatus tunnustuksellisen opetuksen mahdollisuudesta ja tarpeesta olisi syytä kyseenalaistaa.

(HS:n toimitus:) **Tunnustuksellinen uskonnonopetus sulkee osan teemoista keskustelun ulkopuolelle, kirjoittaa Matti Kamppinen.**

Tunnustuksellisuus tuo mukanaan ajattelun ja toiminnan kaavoja, joilla ei menestytäkään tulevaisuudessa. Se perustelee toimintatapoja tradition, ei rationaalisen argumentaation avulla, ja sulkee osan teemoista keskustelun ulkopuolelle.

Uskonnon opetuksesta ei puutu järjen käyttöä

Kamppinen on jostain omaksunut vapaa-ajattelijainkin keskuudessa yleisen harhan, että uskonnon puolustaminen olisi jotenkin ei-järjellistä (epärationaalista). Katolinen kirkko on jo vuosituhsia puolustanut kristinuskoa vetoamalla sekä luonnontieteisiin että logiikkaan. Viime vuosisadalla myös useimmat protestanttiset kirkot ryhtyivät menettelemään samalla tavalla.

Keskustelun ulkopuolelle myös Ruotsin uskonnonopetus sulkee kaiken ateismia tukevan järjen käytön. Se toisenlainen järjen käyttö, jolla poliitikot ja muut johtajat ovat kahden viime vuosituhannen aikana menestyneet ja menestyvät edelleen, on pitkälti kristinuskon luomus.

Tunnustuksellisuus rohkaisee erottamaan meidät muista ja pitää ryhmän jäsenyyden kriteerinä jäseneksi tunnustautumista. Järkevää, yleisinhimillisesti ymmärrettävää vuoropuhelua ei edesauta se, että tunnustuksellisia aineksia lisätään sitä mukaa kuin kouluihimme tulee lisää eri uskontokuntiin kuuluvia.

Kun muslimit lisääntyvät, islamin opetus tietysti lisääntyy. Kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 18. artiklan mukaan muslimivanhemmilla on oikeus määrätä lastensa uskonnollisen ja moraalisen kasvatuksen laadusta. Tämä oikeus on sivumennen sanoen myös ateisteilla, mutta viimeksi mainittu asia ei

ole mennyt perille edes Vapaa-ajattelijain liitossa, ei sitten millään. Edellä olevassa lainauksessa Kamppinen halventaa muslimeja ja unohtaa ateistit.

Pinttymiäkö?

Tunnustuksellisen opetuksen taustalla on kolme ajatuspinttymää. Ensimmäinen on käsitys, että uskontoja ei voida tarkastella sekulaarin humanismin hengessä, tieteellisen tutkimuksen avulla, vaan että tällainen tarkastelu vähentää uskonnon arvoa.

Tässä Kamppinen puhuu avoimesti uskontojen arvostamisen puolesta. Me ateistit emme erityisemmin arvosta uskontoja. Pikemminkin me arvostamme ateismia.

Tukeeko neurobiologia uskontoja?

Tämä ei pidä paikkaansa. Esimerkiksi uskonnollisten kokemusten neurobiologinen tutkimus ei suinkaan ole vähentänyt ihmisyyttä ja ihmismieltä koskevaa kunnioitustamme, vaan päinvastoin, olemme saaneet muutettua osan ihmetyksestä perustelluksi arvostukseksi.

Tässä Kamppinen puolustaa uskoa virheellisillä neurobiologisten tutkimusten tulkinnoilla.

Toinen ajatuspinttymä on se, että vain tunnustuksellisen opetuksen kautta voidaan välittää oikea kuva uskonnosta, johon kuuluu jonkinlainen mukanaolo, uskonnon harjoittaminen. Harjoittaminen tuo toki ymmärrystä uskonnosta, mutta tämä rajattu ja usein kriittisen keskustelun ulkopuolelle sijoittuva ymmärrys on käyttöarvoaltaan vähäisempää kuin humanistinen ja yhteiskuntatieteellinen ymmärrys uskonnosta.

Veisaamisen vähentäminen on vain kieroilua. Tässä Kamppinen pitää hartauksia ja veisaamista vähemmän tärkeinä ja muuta uskon puolustamista paljon tärkeämpänä. Tämän erottelun taustalla on Ruotsin mallin mukainen kieroilu: Poistamalla veisaaminen ja hartaudet aikaa uskonnon järkipäiseen puolustamiseen jää enemmän ja opetusta voidaan väittää tunnustuksettomaksi.

Kolmas ajatuspinttymä liittyy kristinuskon erityiseen asemaan suomalaisessa kulttuurissa. Tunnustuksellisuudesta luopuminen johtaisi tämän ajatuskaavan mukaan kouluissa välittyvän

Uskonnonvap

Ruotsin tilanteesta on vaikea saada täyttä selvyyttä siitä syystä, että Ruotsissa ei toimi yhtään kunnollista ateistijärjestöä. Tanskassa sellainen on perustettu, ja Norjassa toimii jonkinlainen. Seuraavaan on koottu joitakin asioita Ruotsista. Luettelo ei ole täydellinen.

Kirkon ja valtion ero ei ole Ruotsissa pitemmällä kuin Suomessa. Asia on pikemminkin päinvastoin, koska

□ Ruotsin kuningasperheen pitää kuulua luterilaiseen valtiokirkkoon.

□ Ruotsin kouluissa on kaikille pakollinen täysin suomalaista luterilaista uskonnonopetusta vastaava "uskontotiedon" opetus (puolet kristinuskoa, puolet muita uskontoja, joista etusijalla ovat juutalaisuus ja islam, ateismista vain maininta muutamalla sivulla yhteensä useista tuhansista sivuista, kaikki teksti on uskonto-myönteistä). Mainittakoon, että YK:n ihmisoikeustoimikunnalle 1970-luvun lopulla tekemäni valitus johti täysin vastaavan tyyppisen (Suomessa uskontokuntiin kuulumattomille tarkoitettun) uskontojen historian ja siveysopin opetuksen muuttamiseen puolueettomaksi. Sen jälkeen oppiaineen opetuksessa käytettiin mm. allekirjoittaneen johtaman työryhmän monisteita, joilla oli silloisen kouluhallituksen lupa (nykyään Suomessa ei ole oppikirjasensuuria). Kun joku ruotsalainen älyäisi valittaa opetuksesta, tilanteeseen saataisiin muutos.

□ Ruotsin luterilaista hautausmaamonopolia vahvistaa se, että kaikki joutuvat verotuksen yhteydessä maksamaan Ruotsin kirkolle menevää hautausmaaveroa, vaikka heidän tuhkan-
sa levitetäisiin taivaan tuuliin. Tavallinen ihminen maksaa tätä veroa eläessään keskimäärin 25 000 kruunua.

□ Kirkon jäsenten lapset liitetään kirkkoon vauvoina kastamalla ja lasten mielipidettä kysymättä. Huoltaja suorittaa eroamis- ja liittymistoimenpiteet alle 18-vuotiaiden osalta. 12-18-vuotiaan osalta tarvitaan myös lapsen suostumus. Kirkosta voi erota myös kirjallisesti, mutta eroanomus on allekirjoitettava henkilökohtaisesti ja lähetettävä kirkkoherranvirastoon, ei esimerkiksi väestörekisteriin. Jotta Ruotsissa välttyisi seuraavan vuoden kirkollisveroista, kirkosta on erottava ennen marraskuun 2. päivää edellisenä vuonna. **Ruotsissa on siis kaksi katumuskuukautta. Sähköpostieroaminen ei**

aus Ruotsissa

Erkki Hartikainen

Ruotsin lain mukaan tule kysymykseen, koska eroilmoitus vaatii henkilökohtaisen allekirjoituksen.

❑ Ruotsin valtion rahallista tukea evankelislu-terilaiselle kirkolle on lähes mahdoton laskea, mutta se on tunnetusti asukasta kohti maailman suurin. Myös muut uskontokunnat saavat valtion tukea (noin 40 miljoonaa kruunua), mutta eivät ateistit (eihän Ruotsissa ole edes ateistien järjestöä!).

❑ Ruotsin perustuslaki takaa vain uskontokuntiin kuulumisoikeuden, ei oikeutta olla harjoittamatta uskontoa. Tosin Ruotsi tunnustaa Suomea julkisemmin kansainväliset ihmisoikeussopimukset, joihin voidaan vedota, jos löytyy joku ruotsalainen, joka älyää niihin vedota.

❑ Myös Ruotsissa on erillinen *laki Ruotsin kirkosta*. Se on tosin lyhyempi kuin Suomen kirkkolaki.

❑ Ainoa kohta, jossa Ruotsin laki jollakin tavalla mainitsee uskonnottomat, on *Laki uskonnollisista yhdykskunnista*. Tässä laissa sanotaan, ettei kenenkään tarvitse kuulua johonkin uskontoluntaan. Tosin tämäkin on ristiriidassa sen kanssa, että kuningasperheen pitää kuulua Ruotsin kirkkoon.

❑ Kirkollisveron kanto verotuksen yhteydessä on Ruotsissa kirkolle ilmainen, Suomessa maksullinen (noin 400 miljoonaa kruunua vuodessa).

❑ Ruotsin kirkko saa valtiolta kirkkojen säilyttämisestä korvausta, joka kohoa vähitellen puoleen *miljardiin* kruunuun.

❑ Ruotsin papit ja ”uskontotiedon” opettajat koulutetaan yliopistoissa. Suuret teologiset tiedekunnat ovat Uppsalassa ja Lundissa, mutta muualla pappien koulutus on naamioitu uskontieteen laitosten suojiin.

❑ Sotilas- ja monen muunkin lajin pappeja ylläpidetään valtion varoilla.

❑ Myös Ruotsissa kirkolla on verovapauksia (*inkomstskatt för prästlönetillgångar*).

❑ Myös vainajan tuhkan käsittelyssä on rajoituksia, sitä ei esimerkiksi saa pitää kotona.

❑ Vihkimisoikeus on sekä kirkolla että viranomaisilla mutta ei uskonnottomien järjestöillä.

Ruotsin tilannetta kuvaa hyvin sekin, ettei Internetin ruotsalaisilta sivuilta löydy, tosin kuin Suomesta, juuri mitään hakusanoilla ”ateism”, ”ateist” ja ”ateisten”. ■

suomalaisen kulttuurin kristillisten aineiden ha-
pertumiseen. Asia lieenee päinvastoin. Tie teelli-
sen prosessoinnin myötä kristinuskon aineiden
monitahoiset roolit suomalaisessa ja eurooppalai-
sessa kulttuurissa tulisivat paremmin ymmärre-
tyiksi, ja näin suomalaisetkin saisivat entistä
enemmän aineksia rakentaa tervettä oman kan-
sallisen kulttuurin arvostusta.

...siis enemmän aikaa varsinaisen us-
kon puolustamiseen ... siis uskonpuolus-
tusta pakollisena kaikille ...

*Entä kuuluvatko Suvivirsi ja Enkelit taivaan
tulevaisuuden kouluihin? Kyllä kuuluvat. Ne
ovat osa vuotuisen ajanlaskun ja koululaitok-
sen kulttuuria. Niiden esteettiset arvot ja roolit
sosiaalisen toiminnan rytmittäjinä tulevat oppi-
laillekin selvemmiksi, kun aiheita on käsitelty us-
konnotunnilla.*

...mutta ateisteja on sentään nöyryytet-
tävä.

*Tulevaisuuden uskonnonopetus on kaikille
yhteistä. Kristinuskoa koskeva humanistinen ja
yhteiskuntatieteellinen aines on mittava, ja sa-
moilla ajattelun välineillä oppilaille tarjotaan
tieteellistä ymmärrystä islamista, hindulaisuudes-
ta, sekulaarista humanismista ja buddhalaisuus-
desta.*

...mutta ei ateismista.

Suurin kieroilu

*Elämäkatsomustietoa ei tulevaisuudessa tarvi-
ta, eri kulttuurien filosofisten ja uskonnollisten
traditioiden ymmärrystä kylläkin.*

Tässä Kampainen unohtaa sen, että
kaikkein kierointa olisi myydä Ruotsin
mallin mukainen uskonnonopetus suoma-
laisille nimellä ”elämäkatsomustieto”.
Tätähän **Pekka Elo** ja hänen liittolaisensa
ajavat myös Vapaa-ajattelijain liitossa.

Matti Kampainen

*Kirjoittaja on Turun yliopiston dosentti ja
uskontotieteen lehtori.*

Erkki Hartikainen

Marsin yliopiston ateismitieteen lehtori

Monikulttuurisuus on rasismia

Somalialaissyntyinen alankomaalaiskan-sanedustaja **Aayan Hirsi**, iranilaispakolainen **Azam Kamguian** ja bangladeshilaispakolainen, kirjailija **Taslima Nasrin** esiintyivät Ihmisoikeuskomitean erityisistunnossa (*Commission on Human Rights* = Ihmisoikeuskomissio, 61. istunto, Geneve, 14.3.-22.4.2005). He sanoivat, että Euroopan hallitukset ovat epäonnistuneet musliminaisten ihmisoikeuksien suojelemisessa. Azam Kamguianin mukaan monikulttuurisuus on nurinkäännettyä rasismia.

Euroopan musliminaisia lyödään, heidät pakotetaan naimisiin, heidän sukupuolielimiään silvotaan, heidät viedään väkisin kotimaihinsa ja heitä pidetään siellä pakolla, sanoi Aayan Hirsi. Joskus heidät tapetaan. Liberaalit demokraattiset hallitukset eivät sekaannu asiaan, koska niiden mielestä on kyse muslimien kulttuurista. Euroopan hallitukset ovat ostaneet menolipun keskiaikaan.

Kun muslimit marraskuussa 2005 murhasivat elokuvaohjaaja **Theo van Gogh**in, myös hänen käsikirjoittajansa Aayan Hirsi joutui murhaukkausten kohteeksi. Alun perin Hirsi pakeni Somaliasta pakkoavioliittoon vuonna 1972. ■

Nainen kivitettiin Afganistanissa

Amina-niminen nainen kivitettiin Afganistanissa huhtikuun 21. päivänä 2005. Poliisit veivät hänen vanhempiensa luota sen jälkeen, kun paikallinen tuomioistuin oli tuominnut hänen väitetystä luvattomasta sukupuolisuhdesta. Arvioidaan, että satoja naisia on kivitetty Afganistanissa hyvin julmalla tavalla.

Paikallisten lähteiden mukaan aviorikossyyte sepitettiin sen jälkeen, kun Amina oli vaatinut mieheltään avioeroa. Mies, paikallinen Talibanjohtaja, oli juuri palannut Iranista viiden vuoden pakomatkalta.

Tuomioistuimen mukaan oli soveliasta, että mies kivitää vaimonsa. Aminan kuoleman sanotaan kestäneen kaksi vuorokautta. Väitetyille toiselle osapuolelle annettiin sata raipaniskua, jonka jälkeen hänet vapautettiin. Paikallisten lähteiden mukaan ainakin yksi toinen nainen on kivitetty Afganistanin nykyhallinnon aikana. ■

"Jumalanpilkkaaja" lynkattiin Pakistanissa

Asheq Nabia, joka oli kotoisin 30 killomet-
riä Peshawarista, syytettiin Koraani polttamisesta. Mies piiloutui puuhun, mutta papit kosivat 400 miehen joukkueen ja ampuivat uh-
rinsa puuhun. Poliisi ei ole ryhtynyt murhan joh-
dosta mihinkään toimenpiteisiin. ■

Demokraatit perkeleestä

USA:n presidentinvaalikampanjan ollessa
kuumimmillaan myös kirkonmiehet ottivat
kantaa puoluerajan puolin ja toisin. "Sallikaa mi-
nun sanoa tämä tässä ja nyt: jos äänestätte
John Kerryä, teidän pitää joko pyörtää päätös
tai erota kirkosta," ilmoitti pohjoiscarolinalaisen
baptistiseurakunnan pastori Chan Chandler
seurakuntalaisilleen viime lokakuussa saar-
nastuolistaan. Seurakuntalaisten mukaan pas-
torin saarnat säilyttivät poliittisen sävyn vaalien
jälkeenkin. Tilanne huipentui toukokuun alus-
sa, kun seurakunnan päättävässä kokoukses-
sa yhdeksän seurakuntalaista erotettiin. Erotet-
tujen mukaan mitään muuta syytä ei ollut kuin
se, että he olivat demokraattien kannattajia. Ero-
tetut ovat saaneet tuekseen nelisenkymmentä
muuta seurakuntalaista, jotka erosivat 100-hen-
kisestä seurakunnasta tuen osoituksena.

Pastori oli pitänyt demokraattiseurakuntalai-
siaan automaattisesti esimerkiksi homoliittojen
ja abortin kannattajina. Baptistikirkon tapaus
heijastaa samanlaisia tunteita aina kongressia
myöten. Uskonto- ja moraalikysymykset näytte-
levät suurta roolia poliittisissa kiistoissa joita
käydään muun muassa tuomarinimityksistä.

Yksi kirkon ja valtion suhdetta valvovista painostusryhmistä on tehnyt verottajalle kantelun Pohjois-Carolinan tapauksesta. Kantelussa verottajaa pyydetään kiinnittämään huomiota baptistiseurakunnan verovapauksiin. Jos saarnastuolista saarnataan politiikkaa, kirkko muuttuu poliittiseksi järjestöksi, kantelu huomauttaa. Verottaja tutkii jo ennestään pariakymmentä kirkkoa verovapauksia koskevien sääntöjen rikkomisesta sotkeutumalla poliittiseen toimintaan. 10.5. Pohjois-Carolainen kiista sai jälleen uuden käänteen, kun pastori Chandler ilmoitti eroavansa lauhduttaakseen tilannetta. ■

Havaittaja ja todellisuus

Erkki Hartikainen

Pyhän Einsteinin ilmoitukset

Tavalliselle ihmiselle on itsestään selvää, että kun poistun huoneesta ja suljen oven takanani, huone jatkaa olemassaoloaan. On tietysti mahdollista, että huone tuhoutuu silloin, kun en ole sitä näkemässä, mutta yleisesti ottaen tavallisen ihmisen tavallisissa oloissa havaitsema todellisuus noudattaa melkoista jatkuvuutta ja säännöllisyyttä.

Muinaisissa uskonnoissa ajateltiin, että jumalat saattoivat puuttua asioiden kulkuun. Esimerkiksi ukkosenjumala saattoi hävittää huoneen heti sen jälkeen, kun olin sulkenut oven takanani. Neuvoja – tietysti korvausta vastaan – siitä, miten jumalat pidettiin suosiollisina, jakoivat papit.

Jossain vaiheessa neuvoja – korvausta vastaan – ryhtyivät jakamaan myös filosofit eli viisauden ystävät. **Pythagoraa** (580-500 eaa) kerrotaan sanoneen, että koska vain jumalat ovat viisaita, ihminen ei voi olla viisas, hän voi olla vain viisauden ystävä eli filosofi. Pythagorasta seurannut **Platon** (428-348 eaa) opetti, että näkyvä todellisuus on jotain epätodellista, harhaa, ja että ihminen voi ajattelun avulla tajuta näkyvän todellisuuden takana olevan oikeamman todellisuuden, ideain maailman. Tässä todellisuus ja ajattelu ovat vaihtaneet paikkaa.

Mysteeriuskonnot ovat kautta aikojen opettaneet, että niiden sisäisillä uskonnollisilla menoilla voidaan päästä suoraan yhteyteen tuon Platonin kuvaaman syvällisemmän todellisuuden kanssa. Alempana osoitetaan, että nykyiset rituaalit ovat huomattavan paljon kalliimpia kuin entiset.

Kun kristinusko ja islam nousivat valtaan suuressa osassa maailmaa, viisauden

ystävien oli viisainta – henkensä säilyttääkseen – ajatella sellaisella tavalla, joka ei suuttanut papistoa. Filosofit olivat eräs osa uskonnon puolustajien ammattikuntaa.

Kun kokemus ja havainnot tulivat uudestaan jonkinlaisiksi totuuden arvosteluperusteiksi, kristityt yhdistivät uskonnolliset käsityksensä havaintoihin nojautuvaan ajatteluun. Piispa **George Berkeley** (1685-1753) väitti, että kaikki olemassa oleva on sielua ja että oleminen on havaituksi tulemistä. Kun jätämme huoneen, se jatkaa olemassaoloaan siitä syystä, että jumala havaitsee sen.

James Clerk Maxwell (1831-1879) loi teorian sähkömagneettisesta säteilystä. Tämän jälkeen **Wilhelm Ostwald** (1853-1932) julisti aineellisen todellisuuskäsityksen (materialismin) voitetuksi kannaksi. Hän esitteli ”energeettiset” periaatteensa julkisuudessa ensimmäisen kerran vuonna 1895.

Kun **Albert Einstein** (1879-1955) ryhtyi mainostamaan (hän ei ollut kaavan keksijä) likimääräiskaavaa $E = mc^2$ eli että energia E on massa m kertaa valon nopeuden c neliö, ”sieluaineksen” kannattajat olivat riemuissaan. Kaikki olikin energiaa ja ainetta ei ollut olemassakaan.

Todettakoon, että todellisuudessa ei milloinkaan eikä missään ole ainakaan toistaiseksi muutettu pysyviä hiukkasia kokonaan energiaksi ja sitten mitattu, mitä saatiin. **Ydinenergia ei perustu kaavaan $E = mc^2$** vaan hiukkasten välisten sidosten energioihin. Vedystä rautaan asti saadaan energiaa yhdistämällä hiukkasia, ja toisesta päästä eli raskaista aineista saadaan energiaa hajottamalla ne raudaksi asti. Raudasta ei saada

enää mitään ydinenergiaa, koska silloin ollaan energiataason pohjalla.

Ainetta tarvittiin vielä tavallisen ihmisen hämmäntämiseen muilla keinoilla. Kun alkeishiukkanen nimeltä elektroni tuli tunnetuksi, todettiin, ettei elektronin paikkaa ja liikemäärää voida valon avulla määrittää samanaikaisesti. Valo kun mokoma tönäisee elektronin heti pois paikaltaan. Tällä tavalla havaitsija tulee vaikuttaneeksi havaintotulokseen.

Olemassaolo on mitatuksi tulemista?

Fyysikoiden enemmistön mielestä lopputulos oli, ettei elektronilla ole samanaikaisesti paikkaa ja liikemäärää. Siis toista ei ole olemassakaan, jos toinen on satuttu mittaamaan, ja olemassaolo riippuu siitä, mitä ihminen mittaa. Olemassaolo on siis mitatuksi tulemista. Kun jumalakin oli kuollut, hänestäkään ei ollut olemassaolon ylläpitäjäksi mittausten väliajalla. **Werner Heisenberg** (1901–1976) muotoili epätarkkuusperiaatteen, jonka mukaan yhtä aikaa ei voi mitata minkään hiukkasen tarkkaa paikkaa ja liikemäärää.

Tällainen *inhimillinen* rajoitus on epäilemättä olemassa, mutta yllättäen epätarkkuusperiaatetta alettiin pitää luonnonlakina. Kun kaikki on epätarkkaa, tyhjästä voi syntyä hiukkaspareja jne. Tyhjästä voi siis nyhjäistä. Vaikka ns. eetteriteoria (aikoinaan katsottiin, että sähkömagneettinen säteily etenee väliaineessa, jota kutsuttiin eetteriksi) katsottiin kumotuksi, tyhjiö ei ollutkaan tyhjiö.

Vielä suurempi hämmennys syntyi, kun **Niels Bohr** (1885–1962) esitti periaatteen, jonka mukaan sähkömagneettinen säteily on joko aaltoja tai hiukkasia mutta ei molempia yhtä aikaa. Tämän käsityksen kumoavien kokeiden vakuuttavuudesta kiistellään juuri nyt.

Aineettomuuden alttari

Noin neljäkymmentä vuotta sitten **Peter Higgs** esitti, että hiukkasten massa ei ole niiden perusominaisuus vaan että massan aiheuttaa Higgsin kenttä. Kentän aiheuttaa hiukkanen nimeltä Higgsin bosoni

(=hiukkaset, jotka toimivat Bose-Einstein käyttäytymisen mukaan). Higgsin bosonia ei ole havaittu (silloin tällöin päästetään liikkeelle huhuja siitä, että ”viitteitä” bosonista on saatu). Maailma rakentaa kaikkien aikojen suurinta ja kalleinta hiukkaskiihdytintä, jotta uskontoja epäilevistä aineellisen todellisuuskäsityksen kannattajista (materialisteista) päätäisiin lopullisesti eroon. Vuonna 2007 LHC -hiukkaskiihdytin valmistuu.

Minun kaksoislogaritmiasteikkoon tietokoneella piirtämäni yksinkertainen viivadiagrammi viittaa siihen, ettei Higgsin bosoneja koskaan löydy. Mutta vaikka Higgsin bosoneja ei löytyisi, sillä ei ole välttämättä merkitystä fyysikkojen uskon suhteen. Ihmiset voivat *uskoa* Higgsin bosonien olemassaoloon, vaikka niitä ei löytäisikään.

Sekin mahdollisuus on otettava huomioon, että uskovaiset tutkijat väärentävät tuloksia niin, että Higgsin bosoni näyttäisi olevan olemassa. Koululaitoksen luonteesta johtuu, että myös lapsenlastemme (minulla ei niitä ole, ja ei ole tietoa siitä, tuleeko niitä) on uskottava Higgsin bosoneihin. Kun yritin löytää suomenkielistä tietoa Higgsin bosoneista, koulujen kotisivut sotkivat etsimisen pahasti.

Noin tuhat fyysikkoo pohtii päätoimisesti pääasiassa valtioilta saaduina varoin erilaisia keskenään kilpailevia säieteorioita, vaikka esimerkiksi **Kari Enqvistin** mukaan on täysin mahdollista, että esimerkiksi ns. supersäikeitä ei tulla koskaan havaitsemaan.

Varsinaisesti massan hävittäminen alkoi, kun **Murray Gell-Mannin** kvarkkiteoria tuli muotiin. Vuonna 1969 Gell-Mannille myönnettiin fysiikan Nobelin palkinto. Tämä teoria väitti mm., että protonin ja neutronin sähköisesti varatut osaset ovat kvarkkeja.

Protonissa ja neutronissa on tämän teorian mukaan kvarkkien lisäksi runsaasti sähköisesti neutraalia ainetta (päätelty epäsuorasti). Näitä sähköisesti neutraaleja protonin ja neutronin osasia kutsutaan liima-hiukkasiksi (eli gluoneiksi), ja ne sitovat kvarkit hiukkasiksi. Sanaan ”kvarkki” ei ole yritetty suomentaa, koska se ei ole alun perinkään tarkoittanut yhtään mitään.

Nykyisen kvarkkiteorian suurin heikkous on tietysti se, että **protonien ja neutronien perusosasiksi kelpaavia kvarkki-**

hiukkasia ei ole koskaan havaittu vapaina luonnossa. Kvarkkien yhteenlaskettu massa on vain pieni murto-osa protonin tai neutronin massasta, mutta onhan meidän uskonnoillamme sielu-ainetta alkeishiukkasten täytteeksi.

Äskettäin tehdyissä kokeissa piti saada aikaan kvarkkikaasua. Tulikin puuroa tai velliä. Niin ovat puurot ja vellit sekaisin täsmällisimpänä pidetyssä luonnontieteessä.

Kun Pyhä Einstein sanoi, että hiukkasen massa kasvaa äärettömäksi, jos se kiihdytetään valon nopeuteen, koko fysiikkaa on kielletty käyttämästä sellaisia oletuksia, jotka olisivat ristiriidassa tämän oletuksen kanssa. Harvemmat tietävät, että sekunnin uuden määritelmän kehittäjälle ei myönnetty Nobelin palkintoa siksi, että hänen mielestään kellot eivät käyneet Pyhän Einsteinin ohjeiden mukaan.

Paitsi massa, myös painovoima on fyysikkojemme vainon kohteena. Itse Einstein todisti, ettei painovoimaa ole olemassakaan. Me ikääntyneet ihmiset kaatuilemme siitä syystä, että avaruus on käyristynyt. Kun jotkut olivat juuri keksineet geometriat, joissa suorat olivat mutkaisia, täytyihän näin nerokkaalle matematiikalle heti keksiä käyttöä.

Vaikka painovoima valitettavasti vielä hallitsee kaikkialla, fyysikkojemme ennusteen tulevaisuudesta ei ole hyvä. Mitäpä sitä pitäisi ryhtyä olemattomille voimille hyvää tulevaisuutta ennustamaan? Kun Suuri Pamaus -jumala pääsee lopulta näyttämään voimansa, koko kaikkeudesta ei jää jäljelle kuin muutama elektroni (valitettavasti se on jonkinlainen massallinen hiukkanen), joku neutriino (valitettavasti nekin saattavat olla jonkinlaisia, jopa massallisia hiukkasia) ja mietoa sähkömagneettista säteilyä, mitä se sitten mahtaa olla.

Luonnonlakien kieltäminen

Kukaan omasta toimeentulostaan huolestunut fyysikko ole enää vuosikymmeniin uskaltanut väittää, että luonnossa vallitsisivat täsmälliset luonnonlait. Sattumahan se on joka määrää, ja kun optimisteja ollaan, niin kyllä se sattumajumala tämän kaikkeuden hävittyä räjäyttää tyhjiöstä uuden. Kun kaikki on epätarkkaa, tyhjän räjäyttäminenkin ei ole ongelma.

Kun olin pikkupoika, nopan heiton tulos oli kerta kaikkiaan satunnainen. Minulla ei ollut mitään keinoa ennustaa lopputulosta. Vieläkään en ole oppinut, miten voisin ennustaa lottopelin arvonnän tuloksen ja saada hieman rahaa sairauksieni hoitoon ja välttämättömiin tarvikkeisiin. Ainakin tässä tavallisten ihmisten maailmassa esiintyy aitoa satunnaisuutta.

Koulussa ja yliopistossa minulle opetettiin, ettei nopan heiton tulos olekaan satunnainen vaan varsin yksinkertaisesti mekaniikan ja termodynamiikan lakien mukaan laskettavissa. Muinaiset papit jättivät asian jumalan ratkaistavaksi heittämällä arpaa, ja niin Joonakin joutui valaskalan vatsaan ja valaskala ei puolestaan mahtunut uimaan Bosporin salmesta Mustalle merelle. Valitettavasti tässä tehtiin virhe. Jumala puuhailee aivan toisaalla.

Jumala on opastanut Suomen kansaa mm. edesmenneen professori **Kalervo Laurikaisen** (1916–97) välityksellä opettamalla meille, että jumala heittää noppaa alkeishiukkasfysiikassa. Alkuräjähdyksessäkin jumala heitti noppaa niin voimallisesti, että tyhjiö räjähti.

Kulkeeko aika takaperin?

Pyhä Einstein on kieltänyt kulkemasta nopeammin kuin valo. Kun ns. **Bellin** epäyhtälöt osoittivat, että informaatiota kulkee valoa nopeammin, edesmennyt matemaatiikan professori **Klaus Vala** kysyi minultakin, miten asia pitäisi selittää. Ilmoitin epäileväni Einsteinia.

Havaijin yliopiston tähtitieteen ja teoreettisen fysiikan professorina vaikuttanut **Victor Strenger** on puolestaan sitä mieltä, että aika voi kulkea takaperin, mutta vain hyvin pienessä mittakaavassa. Voitaisiinko maailmanloppu estää panemalla aika kulkemaan takaperin? Entä jos mitään maailmanloppua ei olekaan tulossa? Tässä asiassa on tuskin syytä hätiköidä. Kyllä reippaat nuoret miehet osaavat hoitaa asiat meitä vanhoja paremmin, jos tai kun maailmanloppu tulee.

Olen hankkinut vahingossa korkeampaa koulutusta matematiikassa, fysiikassa, filosofiassa, tilastotieteessä, tietojenkäsittelytieteessä ja joissakin muissa tieteissä, joilla ei ole tässä yhteydessä merkitystä. Minua ei ole aivan helppo huijata näiden

alojen kummallisia tuotoksia mielivaltaisesti sekoittelemalla. Niille, jotka eivät ole tulleet hankkineeksi koulutusta näiltä aloilta, annan seuraavan neuvon: **Jos jokin väite tuntuu normaalijärjellä käsittämättömältä, ei ole mitään syytä ainakaan toistaiseksi ajatella, että siinä mitään järkeä onkaan.**

Jos monista sairauksistani huolimatta elän muutamia vuosia, ja jos vaikeasta selkäviastani huolimatta (ja raskaiden lääkkeiden voimalla) jaksan vielä istua muutamia vuosia silloin tällöin tietokoneen ääressä, kirjoitan näistä asioista englanninkieliset artikkelit sivulle dictionary.htm (*Dictionary of Atheism*).

Tähän sanakirjaan aion rakentaa puun, jonka eri haarat kuvaavat erilaisia mahdollisuuksia. Solmukohtiin aion laittaa tietoja havainnoista, jotka tukevat kutakin haaraa, mutta myös tietoja havaintojen väärentämisestä ja tietojen vääristelystä.

Atomikellon keksijä kertoo, että kun Yhdysvallat lennätti atomikelloja lentokoneissa ympäri maailmaa osoittaakseen, että Einsteinin ennustama ajan hidastuminen todella tapahtuu, mittaustulokset olivat sekavia ja niistä laskettiin kaikenlaisia keskiarvoja. Lopputulokseen ei viitanut siihen suuntaan kuin olisi Einsteinin kannattajien mielestä pitänyt, mutta televisioyleisölle asia esitettiin näyttelijäin voimin lopullisesti todistettuna.

Mitä tulee valon taipumiseen painovoimakentässä, ei ole vaikea nähdä, että sille on lukuisia muita selityksiä kuin avaruuden käyristyminen. Varsin yleisesti ajatellaan, että valon taipumisen painovoimakentässä aiheuttaa se, että valolla on impulssi. Jos valolle sallitaan Einsteinin kielämä massa, valon taipuminen painovoimakentässä vaikuttaa kenestä tahansa lähes itsestään selvän ymmärrettävältä.

Kyllä luonto on lainalainen ja aineellinen ja kyllä painovoimakin on olemassa. Sen verran voin antaa fyysikoille periksi, että myös sähkömagneettinen voima on olemassa (vaihdoin juuri tuulettimen viileäkaappiin). Mitä niihin muihin voimiin tulee, niiden olemassaoloa ja luonnetta on mielestäni syytä harkita vielä uudestaan.

Todellisuus on olemassa havaitsijasta riippumatta, ja myös todellisuuden olioiden perusominaisuudet ovat olemassa havaitsijasta riippumatta. ●

Kvanttifysiikka ja "postmoderni" irrationalismi

Janne Vainio

Kvanttifysiikkaa on käytetty argumentina paitsi fysiikan, myös kulttuuri- ja yhteiskuntatieteiden sisäisessä keskustelussa. Kvantti-ilmiot tulevat avuksi silloin kun halutaan kumota väitteitä, joiden mukaan ihmisten välisessä todellisuudessa on joitakin kausaalisia vaikutussuhteita (että yksi asia mekaanisesti aiheuttaa jonkin toisen asian). Yhteiskunnallinen ja kulttuurinen todellisuus pitää nykyisen intellektuaalisen eliitin omaksuman perusdogmin mukaan selittää humanistisesti "merkityksillä" ja niiden välisillä suhteilla mutta ei herran nimessä luonnontieteellisen mallin ehdoilla.

Hiukkasilmiöihin vedotaan toteamalla, että kausaliteetti muuttuu jo luonnontieteen alueella epätarkaksi, jolloin kaikki on niin kuin nähkääs vähän kaikkea. Tästä päätellään, että myös yhteiskuntaelämän tasolla kausaaliset selitykset on hylättävä: mikään ei aiheudu mistään, vaan kaikki sosiaaliset ilmiöt ovat toisiinsa *merkityssuhteissa*, jotka muodostavat kokonaisuuden. Luonnontieteellinen totuuskin on yksi sosiaalinen rakennelma muiden joukossa, koska on todettu mittaaajan vaikuttavan koetuloksiin.

Kuitenkaan ei tunneta yhtäkään teoriaa, joka selittäisi millä tavoin hiukkasilmiöt suoraan vaikuttaisivat sosiaaliin rakennelmiin (lukuun ottamatta mittaustapahtumia). Ei ole pystytty selittämään edes niiden vaikutusta mikrotasolla tapahtuviin yksittäisen henkilön mielentilojen vaihteluihin, vaikka tämä sentään vielä olisi aivan järkeenkäypä hypoteesi. Silti hiukkasilmiöiden sattumanvaraisuus vedetään esiin pyrittäessä "pelastamaan" esimerkiksi humanistinen oletus vapaasta tahdosta.

Ateistifilosofin viaton kysymys on, millä tavoin sattuma tekisi tahdon sen "vapammaksi" kuin luonnonlakien orjuus. Eikö kyseessä ole vain usko kohtaloon luonnonlakien sijasta? Minulle riittää sellainen vapaa tahto, jolla tarkoitetaan ainoastaan riippumattomuutta jonkin toisen henkilön tahdosta. En liioin tunne valintojani erityisen vapaiksi, jos joudun pelaamaan arpapeliä ilman tietoa syistä ja seurauksista. Mieleen tulee lähinnä kioskikirjallisuuden markkinoima astrologinen vapauskäsitys: valinta on "aidosti vapaa", jos romanssi syntyy umpimähkäisesti ("tähtien" siunauksella) ja ilman suunniteltua aikomusta.

Entä mitä ihmettä tarkoittaa se paljon puhuttu yhteiskunnallisten ilmiöiden (kuten esimerkiksi talouselämän tai vaikkapa sukupuolten) selittäminen sosiaalisina merkitysrakennelmina? Jollei sillä tarkoiteta sitä, että ilmiö A aiheuttaa ilmiön B tai on mukana aiheuttamassa sitä (toisin sanoen kausaalista syyn ja vaikutuksen ketjua), niin onko se silloin enää mikään selitys lainkaan? Mikäli jonkin yhteiskunnallisen tosiasian (kuten vaikkapa sukupuolijaon) selitykseksi tarjotaan jonkin sitä rakentavan "sosiaalisen merkityksen" olemassaoloa, niin eikö tällä tarkoiteta sitä, että kyseisen merkityksen omaksuminen ihmisten päässä *aiheuttaa* tiettyjä luonnonlakien mukaisia seurauksia ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa?

Esimerkiksi sukupuolelle annettujen "sosiaalisten merkitysten" kohdalla tämä on käytännössä täysin ymmärrettävissä: ihmisten päihin indoktrinoidaan tiettyjä merkityksiä siitä, mitä on olla nainen tai mies, ja tällaisesta 'ohjelmoinnista' seuraa taipumusta omaksua sukupuolisesti asenteellista käyttäytymistä. Suomen johtava postmoderni filosofi **Tuija Pulkkinen** (ks. artikkeli seuraavalla sivulla) on alleviivannut, että kyse ei ole siitä, mitä tällainen merkitysrakennelmaksi kyhätty sukupuoli "on", vaan siitä, mitä sellainen merkityksiä antava monimutkainen rakennelma *tekee* muodostessaan osaksi sosiaalista todellisuutta.

Jonkin tietyn käsitteellisen rakennelman levittäminen siis *aiheuttaa* ihmisten välisessä toiminnassa joitakin havaittuja materiaalisia vaikutuksia – aivan kuten tietyn aineettoman ohjelmiston ajaminen tietokoneessa aiheuttaa tiettyjä raudan tasoisia prosesseja. Mitä muuta tällainen selitys voi-

si olla kuin puhtaasti kausaalinen, luonnon-tieteellisen mallin mukainen selitys? Kulttuurisilla merkitysrakenteilla on sosiaalista vaikutusta, joka voidaan määritellä operationaalisesti ja sen jälkeen (mikäli tilanteeseen ei olla tyytyväisiä) voidaan esittää teknisiä korjausehdotuksia (kuten ohjelmiston päivittämistä uudempaan versioon).

Nykyisen intellektuaalisen eliitin mukaan yhteiskuntatieteelliset ja kulttuuriset selitykset ovat jotakin muuta kuin mekanistis-kausalisia – mutta he eivät ole onnistuneet selittämään, *mitä*. He viittaavat vain siihen, ettei nyky-yhteiskunnan ongelmia voida ratkaista "mekanistisen järjen" ehdoilla ja että "tekniset" ratkaisumallit ovat tuhoon tuomittuja, jollei pelastuspaketti sisällä sitä vaatimusta, että me intellektuellit pääsemme itseoikeutettuina poliittisina pastoreina latelemaan kansalle niitä toisenlaisia "sosiaalisia merkityksiä" jotka johtavat valoon.

Tyypillistä on, että kiistasta tehdään myös tasa-arvokysymys: "miehinen" tiede ja filosofia ovat mekanistisesti unoh-taneet jotakin, mitä ei niiden hallitsemalla päättelyllä voi selittää. "Naistutkimus"-nimisellä alalla on validia tutkia, millä tavoin esimerkiksi tieteellisen selittämisen subsumptioteoria (oletus, että eri selitystasot, kuten fysikaalinen, biologinen jne. ovat hierarkisesti alisteisia toisilleen) heijastaa tiedemiesyhteisön oletettua raiskausfantasiaa, jossa kovan tieteen välineet tunkeutuvat kliinisesti pehmeän tiedon omille alueille. On hankalaa arvostella tällaista retoriikkaa, jolle ei halua leimautua "patriarkaatin" puhetorveksi; voidaan silti kysyä, eikö juuri tässä uusinneta vuosituhantista seksististä normittamista, jonka mukaan "kovan tieteen" mallin mukainen ajattelu kuuluu miehille.

Mekanistis-kausaalisten selitysmallien hyljeksimisen taustalla kummitelee vuosituhantinen kristillisen yliopistohumanismin käsitys ideoista, jotka leijuvat aineellisen kausaalitodellisuuden yllä. Syytetyhdasta ei kuitenkaan suostuta tunnustamaan, vaan sen sijaan tällaisen platonistisen vetistelyn väitetäänkin olevan postmodernia "perustahakuisten teorioiden" kritiikkiä, joka kuulemma hylkää myös humanismin sen "fallosentrisyyden" vuoksi ja vaatii tällä perusteella, että kuuntelisimme imaamisen vaihtoehtoisia ihmisoikeuskäsityksiä. ►

Postmoderni irtiotto humanismista ei sinällään estäisi käsittämästä ihmistä pelkkänä monimutkaisena tietokonejärjestelmänä ja sosiaalisen elämän ilmiöitä pelkinä "koneistoina" joita voi teknisesti ajaa, päivittää ja vaihtaa (esim. Tuija Pulkkinen postseksualistisessa filosofiassa sukupuoli ja seksuaalisuus käsitteellistyvät tietoteknisinä koneistoina, joilla "ihmistä" tuotetaan). Postmoderni perustahakuisuuden kritiikki on ennen kaikkea *humanististen tieteiden sisäistä kritiikkiä*, joka kohdistuu sitä vastaan, että ihmiskokemuksen eri muodoille voisi löytyä jokin kaikenkattava teoreettinen selityspäristä. Jos kristillishumanistinen fantasia (ihminen jumalan kuvana) hylättäisiin, silloin olisi mahdollista kiistanalaistaa ihmiskokemuksen "perustavuus" sen sijaan että heitetään järki ja luonnonlait yli laidan.

Kulttuurieliitin valtaosa haluaa sen sijaan soveltaa postmodernismia *kaikkein muuhun mahdolliseen* paitsi kuvitellaan ihmistieteistä joinakin itsenäisinä tieteenaloina. "Ihmisen" haamu (jonka postmodernismi julisti teloittavansa) kummitelee yhä platonisessa ideataivaassa. Perustahakuisuuden postmoderni kritiikki unohdetaan taktisesti juuri ihmiskokemuksen alueella – samalla kun "perustattomuuteen" vedotaan kiistettäessä luonnontieteellisten selitysten pitävyys. Jos ihmiskokemuksen sisäiset rajoitukset estävät tekemästä objektiivisia mitauksia kvanttitasolla, niin tästä halutaan päätellä, että ihmiskulttuuri onkin todellisempaa kuin kvanttitason ilmiöt.

Postmodernissa filosofiassa oleellista on "yleismaailmallisen ihmiskokemuksen" teoreettisen selitysarvon kiistävä *posthumanistinen* (Lyotardin mukaan "pakanallinen") näkökulma, joka postmodernissa puppugeneraattorissa kääntyy pääläelle. Jälkimmäisellä ei välttämättä ole varsinaisesti tekemistä minkään filosofian – siis ei myöskään postmodernin filosofian – kanssa. Se on pikemminkin aikamme intellektuaalisen eliitin ikioma rousseaulaistyyppinen *kansalaisuskonto*, jonka tehtävänä on uskotella, että tällä erityisellä väestöryhmällä (johon itsekin kuulun) on hallussaan jokin korkeamman voiman johdatus, joka kumoaa luonnonlait. Tämä myös selittää, miksi teloitettua "ihmisen" haamu yhä kummitelee; ilman sitä meillä intellektuelleilla ei olisi edes kuvitteellista laumaa kaitsettavana. ●

Onko luonnontieteellinen selitysmalli sovinistinen?

Kysymyksestä väiteltiin Helsingin yliopistolla 14.1.2005 pidetyssä "Päivän painissa" otsikolla *Sukupuolierot – biologiaa vai kulttuuria?* Keskustelijoina olivat biologian professori, diploma-insinööri **Hanna Kokko** ja valtio-opin professori, teoreettisen filosofian dosentti **Tuija Pulkkinen**.

Professori Kokko aloitti esiintymällä "pahan tiedon" edustajana. Hän esitti oletuksen, että älykkyys voisi todella jakautua sukupuolten välillä tilastollisesti hyvin epäsuhtaisesti. Jos näin olisi, sellaisen *tosiasian* lausuminen ei olisi mitenkään syrjivää, koska tämä ei oikeuttaisi minkäänlaista erityiskohtelua, vaan edelleen olisi katsottava yksilö yksilöltä, kuinka älykäs kukin on. Naiset ja miehet päätyisivät sitten kukin yksilöllisen aivokapasiteettinsa mukaisiin asemiin.

Professori Pulkkiselle individualismi oli vie raampaa; hän oli tottunut ajattelemaan sukupuolia sosiaalisesti muodostuvina ryhminä, joista yksi alistaa toista. Individualistisen ja kollektivistisen tasa-arvokäsityksen eroista ei valitettavasti päästy normatiiviseen väittelyyn, vaan keskustelu kulki näennäisessä yksimielisyydessä, että yksilöiden välillä tulisi olla mahdollisuuksien tasa-arvo sukupuolesta riippumatta.

Keskeinen erimielisyys liittyi kiistaan, onko raiskaus lajiyksilön väkivaltaa toista kohtaan vai tietyn ryhmän (miehet) kollektiivista valtaa toiseen ryhmään (naiset). Kokko kyseenalaisti ajatuksen, että raiskaus olisi vain yhden ryhmän valtaa toi-

Usko puhdistuksessa

Poliittisesti epäkorrektia raamatunselitystä Ruotsissa

Pentti Niskanen

Professorit Hanna Kokko (vas.) ja Tuija Pulkkinen. Taustalla mattotuomarina tutkimusjohtaja Anneli Pauli (oik.). Taululla professori Kokon piirtämä jakauma sukupuolten välisille älykkyyseroille.

seen ja vailla mitään biologista merkitystä. "On evoluutiobiologisesti hyvin vaikea ymmärtää, miksi yksilö toimisi ryhmän edustajana."

Esimerkkinä raikauksen luonnollisuudesta Kokko mainitsi lintulajin nimeltä hihi, joka tuskin lisääntyisi ilman koiraiden harrastamaa itsepin-taista seksuaalista ahdistelua, jota naaraat vastustavat viimeiseen saakka. Lajilla kuulemma olivat kivekset isompia kuin aivot.

Pulkkinen mielestä biologiset selitysmallit pyrkivät vastaamaan kysymykseen, mitä sukupuoli on – joka ei hänen mielestään vastaa siihen kysymykseen, mitä "sukupuoleksi" kutsuttu sosiaalinen ohjelmointimekanismi tekee, kun sitä ajetaan ihmisyyhteisöissä. Luonnontieteellisistä väitteistä kyhätty biologisen sukupuolen käsite toimii kulttuurisena normituksena, jolla selitetään tietty ihmisyyhteisöjen työnjako luonnolliseksi. Pulkkinen rinnasti sukupuoli- ja luonnollistamisen siihen, että taloustieteessä esitettäisiin uskottavana argumenttina velkakirjojen laatimista vastaan, että "apinat eivät ota velkaa."

Molemmat keskustelijat kannattivat *Humen giljotiiniä* (tosiasiaväitteistä ei voi johtaa arvoja). Pulkkinen mukaan sukupuoli- ja luonnollistamista sivuutetaan giljotiini: "sukupuolella" tarkoitetaan arkieleessä sitä mitä ihmisen tulisi olla ja miten hänen tulisi käyttäytyä. Se määrää, mitä saa tehdä ja mitä pitää tehdä – ammatinvalinnasta tuntemisen tapoihin. Tämä ei ulotu vain sukupuoli-rooleihin, vaan biologisiin ominaisuuksiin, joita pitää 'korjailla' oikeanlaisiksi. "Biologista sukupuolta tehdään hyvin vahvasti kulttuurissa. Jos sukupuolet ovat niin luonnollisia, miksi niitä pitää tehtailla jopa lääkkeillä ja leikkauksilla?" ■

1960-luvulla raastuvanoikeudessa Suomessa langetettiin kirjailija Hannu Salomalle vankeutta erään hänen romaanihenkilönsä jumalanpilkkaa sisältävistä puheista. Viime syksynä tuomittiin puoltain pakanoituneessa Ruotsissa vankilaan pappi, joka oli saarnannut kirkossa puhdasta Jumalan sanaa.

Amerikassa asti huomiota herättänyt oikeusjuttu sai alkunsa siitä, että kotikaupungissaan gayparaatia katsellut helluntai-seurakunnan pastori Åke Green piti eräänä sunnuntaina seurakunnalleen raamatunlauseisiin lujasti tukeutuvan saarnan homoseksuaalisuuden syntiä vastaan.

Pastori Greenin saarnastaan saama vankilatuomio ei kuitenkaan kuvasta, niin kuin voisi luulla, valistuksen lopullista voittoa pimeistä uskon ajoista, vaan uutta hengellisyyden heräämistä ruotsalaisen kulttuuriliitin keskuudessa. Viime vuosina on nimittäin myös maallistunut ja tämänpuoleisessa elämässä viihtyvä väki alkanut etsiä stimulanssia tuonpuoleisesta. On huomattu uudestaan, että uskonnosta oikealla asenteella saa paljon iloa muutoin arkiselta tuntuvaan olemassaoloon. Tarkoitukseen ei tietenkään sovi tavallinen Tiina-vainaan yhtä ja toista tuomitseva luterilaisuus, vaan moderni ja ajastettu kristillinen oppi, Jumalan Sana, joka ottaa huomioon niin humanistit kuin feministitkin, vegaanit ja vihreät, homot ja heterot, Yhdistyneet Kansakunnat ja Amnesty Internationalin. Ruotsin tämän hetken Jumala ei ole turhan nuuka, mitä synteihin tulee, vaan laulun ja soiton lisäksi myös lihan iloja sekä muita nautintoja ymmärtävä huumorinta-

Helsingin Sanomain totuusteoria

Ns. filosofit ovat edelleen eri mieltä siitä, mitä sana ”totuus” tarkoittaa. Onpa meneillään Suomen Akatemian rahoittama tutkimus, jossa selvitetään, onko tällainen käsite edes tarpeellinen. Tähän asti on kuitenkin vallinnut jonkinlainen yksimielisyys siitä, että täysin perusteettomia satuja ei tule pitää totena. Nyt Helsingin Sanomat on jälkiartikkelissaan asettanut täysin päinvastaiselle kannalle. Totta ei ole se, mikä on perusteltua, vaan se, mikä meitä satuu miellyttämään. Vai ovatko mielikuvitusolennot todellisempia kuin elävät ihmiset (vrt. buddhalainen ’jumalakäsitys’ s. 22) sillä perusteella että ne (toisin kuin elävät ihmiset) eivät voi kuvitella olevansa olemassa?

Älkää riistäkö meiltä Lallia, HS otsikoi. Lehti jatkaa: Sikäli kuin piispa ja sittemmin pyhimys Henrikiä ei koskaan ollut olemassa, häntä ei myöskään voitu murhata Köyliönjärven jäällä. Jos häntä ei murhattu, murhaajaa eli Lalliakaan ei ilkeine vaimoineen ole koskaan ollut.

Köyliöläiset eivät ole ainoita, jotka tuntevat menettävänsä jotakin tärkeätä, jos dosentti Tuomas Heikkilän päätelmät pitävät paikkansa. Lallin ja piispan tarina on osa suomalaista perinnettä ja itseymmärrystä, joista ei niin vain tahdota luopua.

Tähän asti lehden teksti on vielä täysjärkistä. Mutta sitten lehti jatkaa: Ei meidän tarvitsekaan. Martti Luther ei tietävä-

ti koskaan sanonut ”tässä seison, enkä muuta voi”. Muuan historioitsija kuvasi tarinaa silti todeksi, koska Luther olisi voinut, tai hänen olisi suostaan pitänyt sanoa nuo sanat. Niihin tiivistyi parhaalla mahdollisella tavalla sinänsä tosi historiallinen tilanne. Totta ei olekaan se, mitä todellisuudessa tapahtui, vaan se, mikä meitä miellyttää!

Lehti jatkaa: Roomalaiskatolinen usko tuli Suomeen lännestä, ja jotkut kirkonmiehet sen toivat. On todennäköistä, että se herätti vastarintaa. Lallin ja piispa Henrikin kertomuksen kaksi tunnetuinta muunnelmaa sallivat pitää ristiretkeä joko uljaana lähetystyönä, jossa henki oli panoksena, tai vieraan vallan tulona, jota torjuttiin kirves kädessä. Miehekäs muinaistarina, valitsipa kumman tahansa.

Tässä kohtaa toimittajien tiedot loppuivat. Nykyisen ruotsalaisen historian tutkimuksen mukaan ei ole näyttöä siitä, että ns. ensimmäistä ristiretkeä olisi tapahtunut. Kyse on Eerikin suvun poliittisia tarkoituksia varten jälkeensä sepittelemistä saduista.

Lehti jatkaa: Kirkko opetti mielellään, miten kammottavat rangaistukset kohtasivat pyhän miehen murhaajaa. Kansallisromantiikan aikana tartuttiin mieluummin kostotyöhön, jolla alkuperäinen suomalaisuus torjui ulkoista sotkeutumista elämäänsä.

Mitä siitä jos saataisiinkin selville, että piispa Henrikin luut kuuluvat todellisuudessa jollekin kylätappelussa kuol-

KUVA: Päivi Vesanto

Helsingin yliopiston vapaa-ajattelijat vappumarssilla Helsingissä. Kuvassa Janne Vainio (vas.) ja Timo Andersson.

leelle 1400-luvun rengille? Harva Keski-Euroopan kirkkojen pyhäinjäännöskään taitaa sen aidompi olla.

Tässä lehti tavoittaa jonkinlaisen tajun politiikan vaikutuksesta historiankirjoitukseen.

Todisteista tai niiden puutteesta riippumatta Lalli vuodattaa yhä vain Henrikin veren Köyliönjärven jäälle siellä, missä tarinalla on merkityksensä: kansakunnan mielikuvituksessa ja historiallisessa sadussa.

Tässä puolletaan tarpeettomasti mysteeriuskontojen perinnettä. Satu on satu ilman sen syvällisempiä totuuksia. ■

juinen herra, jolla on rakastettavan kansanomainen maku. Siis suunnilleen kuin pastori Greenin pahin pilkkaaja, julkisesti homoksi ja Jeesuksen kaveriksi julistautunut kirjailija-estraditaiteilija **Jonas Gardell**, vain lupsakampi luonteeltaan.

Kulttuurieliitille uskonto on hyvinvoinnin kodikas ja miellyttävä lisä, josta ei haluta luopua. Voimme kuvitella sen suuttumuksen ja äkkinäisen hälyn, kun tulee tämä borgholmilainen pastori ja lyö Raamatun pöytänsä kuin joku Vanhan Testamentin profeetta, joka on noussut syyttämään kansaansa filistealaisilta lainatuista tavoista.

Tapaus on yllättävä ja herättää pahoja aavistuksia, sillä Raamattu on se kirja, jota ei ole Ruotsissa avattu viiteenkymmeneen vuoteen. Vain vanhat, joiden muisti ulottuu hieman pitemmälle kuin sosiaalidemokraattinen historiankirjoitus, ovat säilyttäneet siitä mielessään joitakin lauseita. Pastori Greenin Sodoma ja Gomorra-saarna borgholmilaisessa kirkossa lyö kulttuurikansan aluksi ällikällä. Mutta vain aluk-

si. Maassa on muitakin Sanan seittäjiä, arkkikiispa ensimmäisenä, ja koska juuri se synti, jota vastaan saarna on suunnattu, on onneksi ehditty lailla suojata, Borgholmin kärkeäoikeudessa päätetään panna pastori Green lukonpäästä lukemaan.

Loukkaavia lausuntoja koskevaa lakia (hets mot folkgrupp) oli täydennetty vuonna 2003. Ominaisuuksiin, joiden arvellaan tarvitsevan lain suojelua, oli roddun, uskonnon ja ihonvärin lisäksi katsottu kuuluvan myös seksuaaliset taipumukset.

Täydennetyn lain ensimmäistä lyöntiä läheltä ja kaukaa seuraamaan tulleet televisiokamerat tuottivat varmasti jonkinlaisen tyrmistyksen erikoisesti amerikkalaisille katsojille. Vanhassa Euroopassa, josta monien esivanhemmat olivat lähteneet uskonnollista vainoa pakoon, uskonnonvapaus painoi tällä kertaa oikeuden vaa'assa vähemmän kuin sodomiaan syyllistyneiden suojele sanallisilta loukkauksilta, ja Jumalan mies tuomittiin uskonsa takia kuukaudeksi kiven sisään. Pastori itse sovittautui (pastoreille harvinaiseen) osaan sananvapauden sankarina.

Jutun jälkipuinti jatkuu ruotsalaisittain oppineella keskustelulla à la Laputa. Pitkässä aikaa myös jumaluusoppineet, muutkin kuin islamologit **Jan Hjärpen** johdolla, ovat saaneet nähdä taitojaan tarvittavan.

Viisisataa vuotta on Ruotsissa julistettu Jumalan Sanaa **Kustaa Vaasan** käskemällä tavalla. Mutta vanha on vanhaa. Lähilukutekniikalla on saatu selville, että se kirja, jonka päälle on toden pantiksi pantu kaksi sormeä, ei kaikilta kohdiltaan ole todesta otettava. Kulttuurieliitti, eräänlainen hujan hajan kokoontuva totuuskomitea, keskustele nyt, mitä Pyhästä Kirjasta voitaisiin poistaa, mitä pelastaa. Enemmistö taipuu ajattelemaan, että Jumalan Sanaa on saatava keventää ja että Vanha Testamentti voitaisiin huoletta panna paperinkeräykseen. (Lähimmäistä ei toki ole lupa polttaa roviolla jokaisesta pikku rikkeestä, huoria kivittää kuoliaaksi, lapsia piiskata ja naista pitää

pienempiarvoisena.) Uudessakin puolessa, jopa Jeesuksen puheissa tuntuu jo pieni pilaantuneen haju, mutta koska usko on jo de facto uudestaan puhdistettu, vaikkakin vähin äänin ja ilman näkyvästi nauluttaja teesejä kirkon, tai edes sakastin, ovissa, parasta on ehkä aluksi vain virallistaa nykyinen käytäntö.

Uskonasiat, on myös huomautettu, ovat niin tärkeitä, että niistä olisi kysyttävä kansan mielipidettä esimerkiksi kirkollisvaalien yhteydessä. Tähän asti ovat vain kirkolliskokoukset ja ylimmät piispat saaneet päättää, ketkä pääsevät Taivaaseen. Demokratiassa pitäisi toki sielun autuudesta saada äänestää.

Kiireellisintä nykytilanteessa olisi saada Jumalan Sana ja maallinen lainsäädäntö sopusointuun erilaisten poikkeavien ryhmien kohdalla. Jos Uusi Testamentti aiotaan jotenkuten pelastaa, on ehkä lähdeittävä periaatteesta, että kaikki mitä siinä ei erikseen kielletä on myönnettävä. Kaiken mitä **Jeesus** ja **Paavali** eivät ottaneet puheeksi voi jokainen tulkita tuntonsa mukaan. Kätevää käytännön teologiaa olisi ehkä samanlainen asennoituminen kuin sillä piippua polttelevalle rokastilla, joka hänen pahettaan moittineen Singerin ompelukoneasiamiehen huomautukseen, ettei Jeesus poltanut, vastasi hetken mietittyään, ettei Jeesus myynyt Singerin ompelukoneitakaan.

Tämän tulkintamallin vaikeus on siinä, että myös kaiken mitä Jeesus ja Paavali eivät aikansa tavoissa katsoneet asiakseen arvostella, voidaan olettaa heidän hiljaisesti hyväksyneen. Paljon jää arvailun varaan. Tupakoitsijat ja kodinkoneidenmyyjät voivat olla rauhallisia, mutta huorilla on ehkä syytä huoleen. Puhtaasti teoriassa voidaan Jeesuksesta tehdä feministi, mutta ei Paavalista, joka piti aina selvän raon miesten ja naisten välillä ja oli sitä paitsi miesten välistä haureutta vastaan. Jonas Gardellia ei vanhassa Jerusalemissa olisi kivitetty, koska hän ei ole nainen, mutta Jeesuksen aikalaiset olisivat varmasti nimitelleet häntä vähintään yhtä pahoilla nimillä kuin pastori Green.

Tapauksen juridisessa jatkokäsittelyssä hovioikeus kumosi käräjäoikeuden tuomion. Valtakunnallinen syyttäjä (riksåklagare) puolestaan on valittanut hovioikeuden päätöksestä Korkeimpaan oikeuteen. ●

Kristinuskon nähdään poikkeuksellisella tavalla armopelastuksen oppina, joka lupaa vapahduksen ilmaiseksi kenelle tahansa. Vertailevan uskontotieteen näkökulmasta käsitys on väärä. Kristillinen armo ei ole ilmaista eikä edes ainutlaatuista. Alturistisen lunastuksen idea esiintyy myös sellaisissa kilpailevissa pelastusopeissa, joita kristityt arvostelevat sen puuttumisesta.

Kristinuskon väitteet omasta ainutlaatuisuudestaan ovat tyypillisiä yleismaailmalliseksi julistautuvan pelastusopin väitteitä. Oppi määrittelee sisäisesti lopullisen pelastumisen (pääsy iankaikkisesti tietyn nimeltä mainitun jumalan yhteyteen) ja toteaa sen jälkeen, että mikään muu oppi ei edes puhu tällaisesta pelastuksesta saati että voisi johtaa siihen. Joistakin muista uskonnoista voi tietenkin löytyä joitakin samankaltaisia piirteitä, kuten esimerkiksi "kultaisen säännön" tuleminen elämänohjeeksi. Kristitty voi toki myöntää tämän, mutta väittää kuitenkin, että vain kristinuskossa nämä piirteet ovat todella heidän jumalansa inspiroimia eivätkä pelkkää "jumalan luonnollisen ilmoituksen" jäljittelyä.

On totta, että mikään muu uskonto (kuten esimerkiksi juutalaisuus tai islam) ei puhu **Jahve**-jumalasta kolmiyhteisenä jumalana eikä väitä **Jeesus**-nimistä historialliseksi oletettua henkilöä ainoaksi lihaksi tulleeeksi jumalan sanaksi. Tällaisilla erityispiirteillä tuskin on merkitystä muille kuin uskontotutkijoille ja niille, jotka jo uskovat nimenomaan Jeesuksen jumalallisuuteen. Kysymys ainutlaatuisuudesta pitäisikin voida asettaa siten, esiintyykö missään muussa uskonnossa oppia lihaksi tulleeesta jumalasta, ylösnousemuksesta, armopelastuksesta jne. Onko olemassa sellaisia henkisinä pidettyjä ominaisuuksia, jotka juuri kristinuskossa ja ainoastaan siinä tulevat jollakin poikkeuksellisella ja ainutlaatuisella tavalla esille?

Useimmat kristittyjen väitteet koskevat neljää ainutlaatuisuudeksi väitettyä kristinuskon erityispiirrettä: (1) kristinuskon väitteenä olevan jumalan itsensä perustama us-

Kristinuskon ainutlaatuisuus?

Janne Vainio

konto, jonka Jeesus lihaksi tulleen jumalan pani alulle; (2) kristinuskon väitetään olevan ainutlaatuinen siinä, että se lupaa pelastusta kenelle tahansa jumalan suorittaman armotyön kautta, johon uskovan puolelta riittää kyky hyväksyä se uskonkappaleena; (3) kristinuskon todisteiksi on esitetty jumalallisia ihmeitä, kuten henkiparanukset ja ylösnousemus; (4) kristinuskossa väitetään kristillisen lähimmäisenrakkauden ja omatunnon ilmenevän aidoimmin.

Ihmeet eivät todista mitään

Ihmeiden osalta ainutlaatuista on korkeintaan niiden käyttö todisteena ilmoituksen pätevydestä. Riippumatta todistusaineiston luotettavuudesta ainakin neitseellistä syntymää, henkiparannuksia ja jopa kuolleiden henkiin heräämisiä koskevia kertomuksia sisältyy lähes kaikkiin kirjauskontojen perinteisiin. On kokonaan eri kysymys, missä määrin ihmeitä pidetään "todisteina" siitä, että juuri tämä uskonto olisi oikea. Intialaisissa uskonnoissa ihmeitä (*siddhi*) kuten selvänäköä, levitaatiota ja esineiden taikomista tyhjistä pidetään lähes maallisina ilmiöinä, joita myös väärän gurun oppien seuraaminen voi saada aikaan. "Kielillä puhuminen" transsitilassa (jota kristityt pitävät todisteena pyhän hengen ainutlaatuudesta työstä) on nähty triviaalina ilmiönä, jonka on selitetty johtuvan aikaisemmista elämästä tulevista muistikuvista, jolloin henkilön oletetaan eläneen eri maassa ja puhuneen jotakin vierasta kieltä.

Kristillinen vastaväite on, että jumalan ja hänen enkeleidensä lisäksi on myös saa-

tanallisia henkivaltoja, joilla on yliluonnollisia voimia. Jos näin on, silloin ihmeet eivät riitä todisteeksi yhdenkään uskonnollisen ilmoituksen pätevydestä, vaikka niistä olisi varmaa näyttöä. On aina mahdollista sanoa, että kiusanhenki oli asialla – kuten esimerkiksi buddhalaiset voisivat väittää raamatun ilmoituksesta, mikäli evankeliumin ihmeet näytettäisiin toteen (tästä myöhemmin).

Aittoa kristillistä rakkautta ei määritelmän mukaan ole

ilman Jeesuksen työtä. Oikeaa skottilaista mallasviskiä ei tehdä muualla kuin Skotlannissa eivätkä mitkään blended-viskit ole sitä. Vain JeesusTM:n sisältö on aidosti kristillinen; tällainen looginen totuus ei kuitenkaan ole mikään perustelu kristinuskon arvolle. Jos lähimmäisenrakkauden ja omatunnon periaatteita pidetään *arvoina*, joilla on merkitystä JeesusTM:n arvosta riippumatta, silloin joudutaan määrittelemään nämä arvot eettisesti uskomuksista riippumatta ja arvioimaan, millä tavoin tällaiset arvot esiintyvät eri maailmankatsomuksissa.

Kristinuskon väitetään olevan altruistisen pelastususkonto, jossa rakastava jumala on lunastanut lapsilleen pelastumisen armosta pelkän uskon kautta. Kristityt väittävät mielellään pelastumisen tulevan "ilmaiseksi" ja asettavat oppinsa vastakkain erityisesti idän uskontojen kanssa, joissa heidän mukaansa pelastuminen joudutaan "ostamaan" omilla suorituksilla.

Virheellinen vastakkainasettelu on vaikea ymmärtää muuna kuin projektiona. Jeesuksen pelastuspakettia ei ehkä hinnoitella euroissa ja dollareissa, mutta se on kaikkea muuta kuin ilmainen. Kyse on kaupanteosta jumalan ja uskovan välillä, jossa jumala lupaa uskovalle taivasosakkeen sitä vastaan, että uskova omistaa koko elämänsä hänen taivasosakeoptioittensa mainostamiseen – tietämättä edes, mikä on niiden kaupan olevien osakkeiden kate, joitten mainostamiseen lähimmäisiä houkutellaan.

Koska vedonlyöntiä "usko sinä, minä pelastan" pidetään kristinuskossa altruistisen lähimmäisenrakkauden välttämättömänä

opillisena perustana, on aihetta tarkastella uskolla pelastumista niissä opeissa, joita kristityt mielellään arvostelevat pelastuspaketin ostamisesta. Saattaa olla, ettei mikään muu uskonto (kenties islamia lukuun ottamatta) ole julistanut jumalan armon olevan *ainoa* mahdollinen tie pelastukseen. Mahdollisuus pelastua uskon kautta löytyy silti muistakin uskonnoista – usein yhtenä mahdollisuutena muiden joukossa. Tämä mahdollisuus myös rakentuu kertomuksellisesti tavoilla, jotka usein ovat huomattavan samankaltaisia Kristus-myytin kanssa.

Armopelastus idän uskonnoissa

Oppi lihaksi tulleista jumalista löytyy ainakin jo muinaisesta Intiasta. *Mahabharata*-eepoksessa kerrotaan **Vishnun** inkarnaationa syntyneestä **Krishna**-jumalasta, jonka elämän vaiheissa on niin monia yhtymäkohтия Jeesuksen vastaaviin, että Kristus-myytin on arvioitu kehittyneen tästä vanhemmasta lähteestä. Krishnan ei tosin väitetty olleen ainoa jumalan inkarnaatio. Oppi jumalan syntymisestä ihmishahmossa liittyy jo hindulaiseen sielunvaellukseen, joka mahdollistaa henkilöllisyyden jatkumisen jossakin muodossa myös taivaan, maan ja eläin- ja henkimaailmojen välillä.

Laajemmassa mielessä myös tiibetiläiset ”elävät buddhat” (valaistumisen saavuttaneiden pyhien lamojen myöhemmät *tülku*-emanaatiot, mm. **Dalai lama**) ilmentävät oletusta, että jokin tuonpuoleinen sanoma voi tulla maailmaan ihmisen kehossa. Tarkasti ottaen ei ole kyse jumalan inkarnoitumisesta, vaan kirjaimellisesti opin (*dharma*) tulemisesta kehoksi (*kaya*) – jota kuitenkin voi verrata kristinuskon ajatukseen sanan tulemisesta lihaksi Kristuksen hahmossa.

Krishna-kultti on ”jumalan perustama uskonto” vähintäänkin siinä määrin kuin Kristuksen palvonta voi olla sitä. Krishna itse antaa pyhissä kirjoituksissa ohjeita palvojilleen ja hänen uskotaan olevan suoraan läsnä temppeleissään. Palvojiensa mukaan Krishna voi myös lyhentää hänelle omistautuvien uskovien karmaa kiitosena huomion osoituksesta ja pelastaa heitä huonoilta jälleensyntymiltä, joihin heidän omat huonot tekonsa johtaisivat.

Palvonnan tie (*bhakti yoga*) on hindulaisuudessa yksi kolmesta pelastustiestä, joilla vältetään huonot jälleensyntymät. Tekojen puhdistaminen ja taivaallisten autuuden tilojen saavuttaminen ei välttämättä edellytä uskoa, vaan rituaalista harjoittamista (*yoga*) jonka yksi muoto on palvonnallinen uskon harjoittaminen (*bhakti*).

Lamalaisuudessa ja eräissä hindujoogaopeissa käsite *guru yoga* tarkoittaa oppilaiden maagista samastumista guruun (lama) jonkin hindujumalan tai buddhan opetusten ruumiillistumana. Olipa kyseessä hindujumalan tai jumalattoman buddhalaisen opin ruumiillistuma, kyseessä on kuitenkin *sanan tuleminen lihaksi* tavalla, joka muodostaa maagisen suhteen gurun ja hänen oppilaidensa välille. Suhteen maagisuus tarkoittaa, että vaikka guru olisi elossa, kyseessä ei ole ensi sijassa henkilökohtainen käskysuhde, vaan jo läsnäolollaan guru on oppilailleen elävänä porttina tuonpuoleiseen. Toisaalta se tarkoittaa, että suhde ei lakkaa gurun poistuessa tästä maailmasta.

Jeesuksen suhde uskoviinsa voidaan nähdä tyypillisenä *guru yoga* -suhteena, jossa ihmishahmoisen Mestarin keho, puhe ja mieli ja jopa hänestä kuolleena nähdyt unet ja näyt mielletään viimeistä piirtoa myöten tuonpuoleisena ilmoituksena oppilaille. Lamalaisuudessa suhde laman ja oppilaiden välillä vahvistetaan *ganapuja*-rituaalissa, joka monilla tavoin muistuttaa ehtoollisen periaatteita. Jeesuksen veren ja ruumiin pyhyyttä vastaavat polttohaudattujen lamojen tuhkasta tehdyt pillerit, joita Suomessakin uutta hautaustoimilakia uhmaten syödään rituaalisesti gurusuhteen vahvistamiseksi laman kuoleman jälkeen.

On mahdollista sanoa, ettei lamalaisuudessa ole jumalaa *guru yogan* takana. Tämä ei kuitenkaan ole se kysymys, mikä tulisi esittää arvioitaessa, missä määrin pelastumista luvataan uskon kautta. Kyseessä on maaginen suhde, joka on myyttiseltä rakenteeltaan verrattavissa kristilliseen lihaksi tulemisen ja armopelastuksen oppiin.

Hindulaisen tai buddhalaisen *guru yogan* ei silti yksinään luvata vievän pois syntymien kierrosta, vaan se on keino luoda maaginen yhteys valaistumiseen, joka lopulta vie pois syntymien kierrosta. Sitä

voitaisiin verrata katoliseen mystiikkaan, jonka mukaan yhteys korkeamman johdattukseen muodostuu armon kautta, mutta henkinen kilvoittelu ja anekauppa ovat keinoja lyhentää sitä velkaosuutta, jonka itsükin joutuu viettämään kiirastulessa.

Buddha kosmisena pelastajana

Kiinassa ja Japanissa kehittynyttä Amida-buddhalaisuutta (Japanin *shin*-koulukunta) voidaan verrata protestanttiseen käsitykseen, että usko Kristuksen armotyöhön voi yksinään johtaa pelastukseen. Amidalaisuus muistuttaa kaikista buddhalaisuuden muodoista eniten teististä pelastususkontoa. Buddha ei tosin ole maailmankaikkeuden luoja eikä kaikkivaltias, vaan pelkkä myötätuntoinen kosminen pelastaja, jonka loputon pelastustyö laajenee vääjäämättä huolimatta pelastettavien äärettömästä määrästä.

Ajatus uskovaisen tulemisesta kaikkien olentojen vapahtajaksi (*bodhisattva*) on yhteinen kaikille mahayana-buddhalaisuuden muodoille. Tämän katsotaan olevan mahdollista joko omin voimin (kuten zenbuddhalaisuudessa, joka ei edellytä mitään edeltäviä uskomuksia) tai luottamalla siihen, että jo aikaisemmin valaistuneiden olentojen myötätuntoinen valaistumishalu vetää uskovan osaksi puhdasta buddhakenttää (vrt. *guru yoga* magisena pelastussuhteena).

Buddhatilaa ei sinällään käsitetä tietyn henkilön ominaisuutena, vaan sellaisen universaalin valaistumishalun (*bodhicitta*) täydellistymisenä, joka ilmenee paitsi kaikissa lukemattomissa buddhissa, myös kaikissa buddhalaisuuden harjoittajissa. Amidalaisuudessa *bodhicitta* kuitenkin henkilöidään **Amida**-(sanskrit. **Amitabha**)-nimisen buddhan valaan, joka tehtiin laskemattomia aikoja ennen **Gautama** buddhan aikaa.

Amitabhan kerrotaan tehneen bodhisattvana (buddhaksi aikovana henkilönä) valan, jonka mukaan hänen nimensä mainitseminen kymmenen kertaa peräkkäin riittää pelastamaan kenet tahansa, joka hänen nimeään lausuessaan "selkein ajatuksin" uskoo valaistumisen halun universaaliin pelastuksellisuuteen ja valan pitävyyteen. Pe-

lastuksella tarkoitetaan, että ne jotka eivät välittömästi vapaudu syntymien kierrosta tulevat vedetyiksi Amitabhan valaistumishalun tuottamaan "puhtaaseen kenttään", jossa buddhaksi tuleminen on mahdollista kaikille jo yhden elämän aikana.

Amitabhan "puhtaan kentän" sijainnista on erilaisia tulkintoja. Zenbuddhalaisuudessa "puhtaan kentän" katsotaan muodostuvan sinne, missä on Amitabhan valaan luottavia buddhalaisuuden harjoittajia. Amidalaisuudessa "puhtas kenttä" käsitetään Amida buddhan hallitsemana taivasmaailmana, "lännen paratiisina" johon synnyttään suvuttomasti lootuskukasta ja jossa eletään niin kauan, kunnes kaikki karma on puhdistunut ja pelastettu olento on itse valmis tulemaan buddhaksi. Kuten mormoniteologian Jeesus, myös Amida buddha oli aikaisemmin ihminen, mutta ryhtyi kauan sitten luomakunnan vapahtajaksi ja kutsuu nyt kaikkia muita tulemaan kaltaisikseen.

Kristillistä teodikean ongelmaa ei esiinny, koska buddhat eivät ole luoneet sitä maailmaa ja syntymien kiertoa, josta heidän valaistumishalunsa pyrkii vetämään eläviä olentoja pois. Vertailukohteeksi sopisi sen sijaan gnostilais-kataarilainen teologia, jonka mukaan maailma on paholaisen luoma ja hallitsema ja Kristus on maailman ulkopuolelta tuleva pelastuksen enkeli.

Pelastuskäsitykset eivät silti ole samoja. Gnostilaisuudessa sielu pelastuu ikuiseen elämään aineettomassa jumalayhteydessä; lännen paratiisi taas on amidalaisille vain väliasema matkalla kohti elämänjanon sammumista (*nirvana*). Buddhan opin mukaan elämän jatkumisen toive on kaikkein perustavanlaatuisin hengellinen houkutus, johon **Devaputra**-(sanskrit. "jumalan poika")-niminen kiusanhenki pyrkii viettelemään uskavaisia tekeytymällä koko maailmankaikkeuden hallitsijaksi joka voi luvata sieluille autuuden, mikäli ne lakkaavat tavoittelemasta vapautumista syntymien kierrosta.

Eettistä arviointia

Kristittyjen esittämä arvostelu kilpailevia pelastusoppeja vastaan (että niissä pelastuminen ei ole ilmaista ja sulkee heikkoja sieluja ulkopuolelleen) kääntyy lopulta kristinuskon pelastusoppia vastaan. Kristillinen pelastus on uskovaista itseään var-

ten, hänen oman iankaikkisuutensa varjelmiseksi kadotukselta. Tämä pelastuminen ostetaan kuuliaisuudella jumalalle, joka esiintyy kaikkivoipana, mutta tuomitsee omiksi luomuksikseen väittämiään olentoja ikuisen kadotukseen. Kauppaan sisältyy vaatimus ylistää tällaista jumalaa hyvänä ja rakastavana kristillisen lähimmäisenrakkauden ja omatunnon esikuvana. Mahayana-buddhalaista pelastuskäsitystä voitaisiin pitää johdonmukaisemmin altruistisena ainakin siltä osin, että sen mukaan *kukaan* ei voi millään keinolla lunastaa omaa pelastumistaan, jollei samalla lunasta pelastumista myös kaikille kadotukseen joutuneille.

Jos eri pelastususkontoihin liittyviä "pelastuksellisen kaupanteon" piirteitä (anekauppaa, karmavelan tasapainottamista, katteeltaan epävarman taivasosakkeen mainostamista tai tällaisen markkinointityön suoranaista kustantamista ra-

hassa, gurun cadillacien bensakulujen kattamista opetuslasten kolehdilla jne.) halutaan arvioida eettisesti, on aiheutta mui-
 ttaa teodikeaangelman oleellinen eettinen merkitys. Ehtojen (so. kauppahinnan) vaatiminen pelastumiselle on eettisesti ymmärrettävissä, mikäli jumalan väitetään olevan muuta kuin kaikkivoipa. Jos Kristus olisi pelkkä gnostilainen pelastajahenki, joka ei hallitse maailmaa mutta kutsuu sieluja pelastumaan sen vallasta, silloin olisi ymmärrettävää, ettei hän voi pelastaa kadotettuja sieluja. Jollei jumala *kykene* pelastamaan muita kuin aneen ostajia, silloin anekauppaa ei voida moittia.

Lääkäri, joka hoitaa potilaitaan maksua vastaan, tekee vain voitavansa eikä sen enempää. Häntä ei voi moittia siitä, ettei hänen hoitonsa ole ilmaista ja ettei hän mitenkään pysty hoitamaan kaikkia hoidon tarpeessa olevia potilaita maksutta. Sen sijaan lääkäriä voidaan moittia siitä, että hän

Onko buddhalaisilla jumalaa?

Kysymys on joskus tuonut päänvaivaa paitsi uskonnottieteilijöille, myös ateisteille. Buddhalaisuuden oppirakennelmissa on kiistattomia ateistisia piirteitä, mutta silti se on selkeästi yliluonnollisuusoletuksien (karma, jälleensyntyminen, havaitun todellisuuden rakentuminen kuvitelmien heijastumina) varaan rakentuva pelastusoppi, joka julistaa päättävöitteekseen kaiken elollisen vapautumisen sitä kahlitsevast viheliäisestä elämän kiertokulusta.

Mysteriksi jää, mikä on syntymien kierrosta poistuneiden olentojen status "olentoina"; ovatko palvonnan kohteina olevat buddhat olemassa subjektiivisina henkilöinä vai ovatko ne valaistumishalun virtuaalisia muotoja? Vastaukseksi löytyy lukuisia metafyyysisesti monitulkintaisia luonnehdintoja, joitten mukaan buddhatila samastuu olemuksellisesti tyhjyyteen (*shunyata*). Tyhjiysopin (*shunyavada*) mukaan buddhamuotoihin turvautuminen on tietoista tyhjyyden palvontaa. Tiibetiläinen käsite *vidam* ("mielikuvajumaluus") viittaa palvonnan kohteen statukseen tyhjänä muotona, mutta tästä ei voida päätellä, että "mielen jumalia" pidettäisiin vähemmän todellisina kuin konkreettisia henkilöitä. Päinvastoin, kaikkien elävien olentojen olemassaolo ja koko mentaalinen ja ma-

teriaalinen todellisuus käsitetään perusolemuksetta tyhjyydeksi, jonka takana ei ole ketään eikä mitään. Tavallisin buddhologinen vastaus kysymykseen, ovatko buddhat todella olemassa vai eivät, on että buddhat ovat todellisempia kuin muut olennot, koska ne ovat lakanneet kuvittelemasta omaa olemassaoloaan.

Yleisimmin käsitetään, että esimerkiksi **Gautama** buddha todella kuoli lopullisesti ja että se, mitä hänestä jäi jäljelle, olivat hänen opetuksensa ("opetuksien ruumis", *dharmakaya*) sekä hänen hahmonsä palvonnan kohteena. Kuitenkin esimerkiksi usko **Amida** buddhan valan pitävyyteen (ks. s. 21) antaisi ymmärtää, että hänen uskotaan olevan Kristukseen verrattava kosminen pelastaja. Silloinkin, vaikkei buddhan oletettaisi olevan "olemassa oleva henkilö", valaistuneiden olentojen kautta leviävä universaali valaistumishalu (*bodhicitta*) katsotaan kuitenkin maailman-
 kaikkeudessa tosiasiallisesti vaikuttavaksi pyhän hengen voimaksi, joka vetää siihen uskovia myötätuntoiseen johdatukseensa. *Bodhicitta* määritellään myötätuntoiseksi haluksi, joka herää Loputtoman Tyhjyyden palvonnasta.

Tuonpuoleista johdatusta, "korkeampaa voimaa" ei siis kiisteta, vaikka sen katsotaankin heräävän jo arkikokemuksen sisäisestä tyhjyydestä. Jos buddhalaisia oppeja halutaan luonnehtia ateistisiksi, käsite tulee rajata tarkoittamaan kaikkivaltiaan luojajumalan olemassaolon kieltämistä ja kaikkien yksilöityjen olioiden olemassaolon ehdotonta pysymättömyyttä. Myös-

on mahdollisesti huijari joka tarjoaa lumehoitoja tai suorastaan tehtailee omasta päästään olemattomia "sairauksia" saadakseen luulosairaita ja maksukykyisiä potilaita.

Vastaavasti gurukultteja voidaan eettisesti moittia lähinnä siitä, että todennäköisesti gurut tarjoavat ainakin merkittävässä määrin tietoisesti lumetta. Jolleivät gurut esiinny kaikkivoivina, heitä ei kuitenkaan eettisesti voida moittia siitä, mistä kristityt mieluummin heitä moittivat, että heidän tarjoamansa pelastuspaketti ei ole ilmainen eikä vailla ehtoja. Kristinuskon sen sijaan on altis juuri tällaiselle eettiselle kritiikille siksi, että sen mukaan jumala on kaikkivoipa, mutta kuitenkin vaatii tarjoamastaan pelastuksesta äärimmäisen kovaa hintaa – luopumista omasta arvostelukykyvystä jonkin vahvistamattoman tai vasosakkeen hyväksi – ja uhkaa heittää ikuisesti kidutettaviksi kaikki ne, jotka eivät suostu tämän sokean kasinopelin ehtoihin. ●

kään pelastus (valaistuminen) ei ole peräisin korkeammalta olennoilta, vaan *bodhicitta* yksin on tehnyt kaikista buddhista sitä mitä ne ovat.

Sellainen korkeammaksi johdatukseksi mielletty voima, jonka perimmäinen alkuperä ei ole missään korkeammassa olennessa, on silti korkeammaksi johdatukseksi mielletty voima, jonka oletetaan voivan johtaa armopelastukseen. Lisäksi *bodhicittan* johdatuksesta koituvan valaistumisen katsotaan merkitsevän *tulemista* korkeammaksi olennoiksi huolimatta siitä, että korkeampien olentojen (buddhiën) alkuperä ei ole jumalten tahdossa. Tällainen oppi on myös mahdollistanut "elävien buddhiën" palvomisen korkeampina olentoina, joihin uskovilla on kristilliseen vapahtajasuhteeseen verrattavissa oleva mystinen *guru yoga* -yhteys.

Buddhalaisuuteen ei välttämättä voida sovitaa sellaista uskontokritiikkiä, jonka mukaan uskonto vetoaa lapsellisiin *toiveisiin* kuolemanjälkeisestä. Sen sijaan olisi mahdollista arvioida, että jälleensyntymisopissa vedotaankin *pelkoon* siitä, että mitä jos kaikki ei todella päätykään biologisten prosessien hajaantuessa. Mitään vapautettavaa ei ole, jos ei ole pelkoa eikä toivetta kuolemanjälkeisestä – jolloin koko opista jää jäljelle lähinnä zeniläinen elämänasenne.

Korealainen zenmestari **Seung-sahn sunim** selitti allekirjoittaneelle vastaanotollaan vuonna 1989, että cocacolan nimen lausuminen ajaa saman asian kuin buddhan (kaiketi ainakin jos sitä toistaa uskoen että pullo on tyhjä). ■

Uskonnon petos

Ihminen joka on ollut psyykkisesti sairas ja toipunut siitä, saattaa kokea uskonnon täysin vastenmielisenä. Näin on käynyt minulle. Itse kannatan rehellisyyttä ja tässä asiassa se on kaukana. Viimeistään siinä vaiheessa kun lääkäri kirjoitti mustaa valkoisella vastauksista rukouksiini, että kuuloharjoja, suutuin todella. Sen jälkeen en tiennyt mikä on totuus. Kuitenkin tajusin, etten ollut omieni joukossa, puhumatakaan, että olisin tiennyt keitä he ovat.

Pappi pelottelee ja lohduttelee seurakuntalaisia joka sunnuntai. Ja vanhemmat sanovat lapsilleen, että valehdella ei saa, vaan pitää olla itselleen ja toisille rehellinen. Mitenkähän on heidän rehellisyyden kanssa? Puhuvatko papit totta? Yli kaksi tuhatta vuotta on uskottu tai ainakin annettu ymmärtää, että herran pelko on viisauden alku. Tämä ei ole mitään viisautta vaan ajatusten kahlitsemista.

Elin vuosikaudet ristiriitaisen tiedon maailmassa. Välillä tuntui, etteivät ulkopuoliset viestit sopineet ajatusmaailmaani. En sano tätä uskonnolliseksi heräämiseksi vaan todellisuuden tajuamiseksi. Kun tutustuin mieheeni ja keskustelimme asioista, kiinnostuin hänen ajatuksistaan: aineellisesta historiankäsitelmästä. Silloin huomasin että meillä on paljon yhteistä. En vain ollut ennen uskaltanut tuoda todellisia mielipiteitäni esille, koska elin tahtomattani uskontomyönteisessä ympäristössä.

Nyt olen kiinnostunut kaikesta ateismista ja uskontokriittisestä kirjallisuudesta. Mielipahakseni olen huomannut, ettei alan kirjallisuutta löydy juuri ollenkaan kirjastosta. Tuntuu että suurennuslasilla joutuu etsimään. Kristinuskon on vielä melkoinen tekijä henkisessä elämässä. Kansalaisiin joukkotiedotusvälineiden avulla suunnattu joukkosumutus ei voi olla jättämättä jälkiä

ihmisten tietoisuuteen. Uusi testamentti ei varsinaisesti ole oma erillinen teoksensa vaan kopio muista lähteistä. Se on kuitenkin niin vanha teos, että tietolähteiden löytäminen on lähes mahdotonta.

”Kristinuskoko oli, kuten mikä tahansa muu, vallankumouksellinen liike. Se syntyi meille täysin tuntemattomalla tavalla Palestiinassa aikana, jolloin uusia lahkoja, uusia uskontoja, uusia profeettoja ilmestyi sadoittain.

Itse asiassa kyse on vain keskivertoilmiöstä, joka muodostui näistä lahkoista edistyksekkäimpien keskinäisissä yhteen hankauksissa ja josta myöhemmin kehittyi oppi, kun siihen lisättiin aleksandrialaisen juutalaisen Filonin teoreemoja ja vahvoja stoalaisia aineksia. Ja jos tosiaan voimme kutsua **Filonia** kristinuskon henkiseksi isäksi, niin silloin **Seneca** oli sen setä. Näyttää, että kokonaisia Uuden testamentin kappaleita on kopioitu miltei sananmukaisesti hänen teokseen; toisaalta taas voidaan **Persiuksen** satiireista löytää kohtia, jotka näyttävät siihen aikaan vielä kirjoittamattomasta Uudesta testamentista otetuilta.” (**Friedrich Engels: Kristinuskon alkuperä**).

Ihmisellä on tarve kuulua johonkin joukkoon, mutta minulla ei ole ollut sitä. Aivan kuin olisin jonkin aikaa ollut tyhjän päällä. Pahinta on se jos et tiedä kuka olet tai mitä identiteetistä on uskonnollisen propagandan jälkeen jäljellä. Luulin että ahdistus kuuluu uskovan elämään. Ja tavallaan kuuluukin, yhteiskunnallisten olosuhteiden myötä. Tulin huomaamaan uskonnolliset selitykset virheellisiksi. Jokin aika sitten koin että toisuus on vapauttavaa. Yli 2000 vuotta vanha kristillinen harhamaailma voitaisiin jo virallisesti myöntää valheelliseksi ja Äiti Maata loukkaavaksi uskomusjärjestelmäksi.

Tänä päivänä olen tosi onnellinen siitä, että minulla on mies, jolla on samankaltainen elämän- ja maailmankatsomus. Olen oppinut paljon keskusteluistamme kun hän on täysiverinen ateisti. Tässä mielessä minulla on ollut suuri tuki kun olen purkanut pahaa mieltäni kaiken uskonnollisen humpuukin takia. Se on uskomaton rasite elämässä. Uskonnollisen propagandan tajuaminen petokseksi – illusorisiksi kuvitelmiä – aiheutti minulle niin suuren pettymyksen että itkin, raivosin ja haukuin kaiken uskonnon. Toivottavasti vielä uskoville käy samoin! ●

Ajatuksia Jeesus- tarusta

Vanhat roomalaiset historioitsijat jättivät Jeesuksen täysin huomiotta; hänestä ei jäänyt minkäänlaista mainintaa tuon ajan historiallisiin muistiinmerkintöihin. – H.G. Wells

Jumalan kieltämisessä ei nykyään ole mitään ihmeteltävää. Sehän on vain tosiasian toteaminen. Suomen kielessä ”jumala” on pelkkä sana jonka takana ei ole mitään. Mutta entäpä sitten tämä kysymys oletetun Jeesuksen historiallisuudesta? Mielestäni kaikki myytin/tarun ainekset ovat koossa; tarkkaa syntymä- ja kuolinvuotta ei ole tiedossa.

Aikalaiset eivät Jeesusta tunne, mikä on todella ihmeteltävää, kun ottaa huomioon Jeesukseen ympätyt maineet ja tehtävän tässä maailmassa.

Suetonius mainitsee YZ ”Chrestus” -nimisen henkilön aiheuttamista levottomuuksista Roomassa – osoittaen samalla, että mistään merkittävästä tapahtumasta ei ole kyse. Onhan ajanlaskumme alkuvuosikymmeninä vapahtaja- /messiaskandidaatteja ollut useampia. Itse Suetonius ei kuitenkaan ollut aikalainen (synt. n. 70 ja kuoli 140).

Usein vedotaan myös **Tacituksen** (n.55-116) joka hänkään ei ollut aikalainen silminäkijä. Josefus Flaviuksen vähäistä mainintaa Jeesuksesta kaikki tutkijat pitävät kristittyjen myöhemmänä lisäyksenä. Kristityt taisivat ajatella, että tässä ”uskonsodassa”

kaikki keinot ovat sallittuja: kun uskottavuutta ei muuten ole, kelpaavat väärennökset.

Historioitsijoista lähinnä aikalaista on Plinius vanhempi (23-79) joka kirjoitti 37-osaisen sarjan *Historia naturalis*, johon kokosi tunnontarkasti kaikkea aikansa tietämystä ja tapahtumia. Valitettavasti hänkään ei Jeesuksesta tiedä yhtään mitään.

Friedrich Engels kirjoitti kolmen artikkelin kokoelmassa *Kristinuskon alkuperä* (Pori 1979), että Aleksandrianjuutalainen **Filon** (n.25 eaa.-50 aa), joka kehittäli oppia Logoksesta eli Sanasta, olisi niin sanotusti kristinuskon ”isä” ja stoalainen **Seneca** (n. 4 eaa.-65 aa), jonka tekstejä Uuteen testamenttiin on lainattu lähes sanasta saanaan, olisi sen ”setä”.

Engelsin pääasiallisina lähteinä on ollut ns. nuorhegeliläis-

ten teologien (lähinnä **Bruno Bauerin**) usein oikeaan osuva uskontokritiikki. Valitettavasti Bauerin teoksia ei ole saatavilla suomeksi, kuten ei myöhempienkään Jeesusta myyttinä pitävien kirjoittajien – etenkin **Arthur Drews** – teoksia.

Mistä kaikista lähteistä Uusi testamentti on koottu, sitä tuskin koskaan aukottomasti saadaan selville. Jeesuksen samankaltaisuus esim. **Krishna**-taruun verrattuna on suorastaan hämmästyttävä.

Jeesuksen oletetusta olemassaolosta on todisteena esitetty myös ns. Torinon käärinliina, johon hänet olisi kääritty ristiltä oton jälkeen. Tarkemmat tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet että liinan ikä ajoitettaisiin vuosien 1260-1390 välille. Tulevaisuudessa Jeesuksesta tullaan uskovien toimesta kirjoittamaan vielä paljon. Uskovia tuntuu vaivaavan mytomania (= kuviteltujen tapahtumien esittäminen tosina, tekaistujen selitysten sommitelu, tekojen puolustelu totuudenvastaisilla selittelyillä. *Suuri tietosanakirja*. Jyväskylä 2001). Heidän sokealle ja kritiikittömälle uskolle emme mitään voi. Heidän kyseenalaiseksi kunniaaksi jää todistamattomien väitteiden levittäminen.

Uskaltaisn väittää, että yhtäkään omilla aivoilla ajattelevaa ei enää saada uskomaan Jeesuksen virheellisesti oletettuun historiallisuuteen. Totuus on usein taruakin ihmeellisempää. Ja totuudella on taipumus – ennenmin tai myöhemmin – tulla julki.

JK. Usein kysytään mitä se vapaa-ajattelu oikein on. Sanoisin että vapaa-ajattelu on uskunnoista vapaata ajattelua; ajattelua ilman uskonnollisia ennakkoluuloja ja dogmien kahleita.

Kai Leivo

Kristinuskon alkuperä

THE JESUS MYSTERIES,
WAS THE ORIGINAL JESUS
A PAGAN GOD?

Timothy Freke & Peter Gandy;
Thorsons, Lontoo 2000
(2. painos), ISBN 0 7225 3677 1;
423 sivua, pehmeäkantisena
£6.90 + tilauskulut

Lukijat ovat ihmetelleet, miksi tässä lehdessä arvostellaan ulkomaisia kirjoja. Tähän on kaksi syytä. Ensiksi arvosteluilla halutaan levittää sitä ydintietoa, jota ulkomaisissa kirjoissa on, mutta jota ei ole saatavana missään suomenkielisissä lähteissä. Tämä on tärkeää niille, jotka eivät osaa vieraita kieliä. Toiseksi niille, jotka osaavat englantia, annetaan tietoa siitä, mikä olisi ensiarvoisen tärkeää luettavaa täällä kielimuurin tällä puolen.

Kristinuskon taruhahmon Jeesuksen väitetystä olemassaolosta, mahdollisista teoista ja puheista on esitetty tässäkin lehdessä paljon ja erilaisia mielipiteitä. Suomeksi on julkaistu viimeisten sadan vuoden aikana suuri määrä asiaa käsitteleviä kirjoja, mutta mitään uskottavaa tietoa asiasta ei ole suomen kielellä saatavana.

Myös Raamatun ristiriidoista on aikoinaan julkaistu kirja (**V.T. Aaltonen: Ristiriitainen Raamattumme**, painos 10 000 kpl), ja niistä käydään ajoittain keskustelua. Myös siitä on ollut keskustelua, miksi Raamattu on ristiriitainen. Kunnollista selvitystä asiasta ei ole koskaan julkaistu suomeksi.

Tunnetuin ja mielestäni pätevin ateisti, joka on kirjoittanut Jeesus-sadusta useita kirjoja, on Jeesus-seminaarin jäsen,

kaksikertainen Uuden testamentin jumaluusopin tohtori, Raamattukritiikin professori **Robert M. Price**. Hän on kirjoittanut asiasta seuraavat kirjat:

Deconstructing Jesus (Tarkka suomennos on mahdollon.)

The Empty Tomb: Jesus beyond The Grave (Tyhjä hautakammio: Jeesus haudan takana)

The Incredible Shrinking Son of Man: How Reliable Is the Gospel Tradition? (...kuinka luotettava evankeliumien perinne on?) kovakantinen, 389 sivua (joulukuun 1. v. 2003), julkaisija: Prometheus Books, ISBN: 1591021219)

Earl Dohertyn arvostelu viimeksi mainitusta kirjasta löytyy Internetistä. Sekä arvostelun että kirjan julkaiseminen suomeksi olisivat minun mielestäni tarpeellisia. Ne vapaa-ajattelijat, jotka tykkäävät kovasti Jeesuksesta, vastustavat tietysti totuuden julkaisemista tässä asiassa.

Pricen viimeksi mainittu kirja sekä Freken ja Gandyn kirja *The Jesus Mysteries* kuuluvat ei-luterilaisessa maailmassa (luterilaisuus on eräs laji kristillistä fundamentalismia) alan perusopintoihin, vaikka teosten saatavuus ei ole aina ollut hyvä (menekki on kova).

Vapaa Ajatteli -lehden vanhempien lukijoiden tiedossa on ollut jo pitkään, että kristinuskoko ei ole mitään muuta kuin juutalainen keitos antiikin mysteeriuskonnoista. Freke ja Gandy eivät yllätä meitä päätymällä juuri tähän lopputulokseen. Myös kaikki kirjassa esitetyt tosiasiat ovat olleet ennestään tiedossa.

Sen sijaan mitään aikaisempaa myyttiteorian teosta ei ole varustettu yhtä perinpohjaisesti viitteillä alkuperäisiin lähteisiin ja teksteihin. Kun **G. A. Wellsin** teoksessa *Did Jesus Exist?* (Oliko Jeesus olemassa?) on viitteitä 13 sivua, Freken ja Gandyn kirjassa niitä on 90 sivua. Suurin osa näistä lähteistä on nykyään luettavissa suoraan Internetistä, joten jos tämä teos suomennetaan, suomalaisille jumaluusoppineille tulee pula uusista valheista.

Oppineisuutta on karkeasti jaotellen kahta lajia: ulkoluokoppineisuutta ja ilmiöiden todellisia syitä pohtivaa oppineisuutta. Merkillistä kyllä, ulkoluokua harjoitetaan Tampereen yliopistossa tehtyjen tutkimusten mukaan kaikkein eniten matematiikassa, jonka luulisi perustuvan pikemminkin jonkinlaiseen järjen käyttöön kuin ulkolukuun (olen itse ensimmäiseltä koulutukseltani matemaatikko, ja voin vakuuttaa, että matematiikassa luetaan ulkoa jopa enemmän kuin esimerkiksi tietojenkäsittelytieteessä, joka on viimeisin alani).

Einsteinin juhluvuoden kunniaksi todettakoon, että 100,0 % on omaksunut Einsteinin ajatukset ulkoluvulla (itse en pidä Einsteinin ajatuksia edes tosinä, mutta katson ymmärtäneeni, mitä ne tarkoittavat). Vasta viime vuosina esimerkiksi teoreettisessa fysiikassa ja maailmansyntyopissa (kosmologiassa) on alettu pohtia sitä, miksi asiat ovat niin kuin ne ovat.

Freke ja Gandy tekevät uskontotieteen historiaa: heidän teoksensa on mielestäni ensimmäinen alan julkaisu, jossa on *jokaissessa kohdassa* muistettu pohtia sitä, miksi asiat menivät niin hullusti kuin ne menivät. Siitä, ovatko kirjoittajien selitykset oikeita, tämä eläinlaji (ihminen) ei varmasti pää-

se koskaan yksimielisyyteen.

Ateistien ei ole syytä epäillä sitä, että tarina Jeesuksesta on kooste antiikin kulttuurin mysteeriuskonnoista. Sen sijaan on vähemmän selvää, miten tällainen kooste syntyi.

Gerd Lüdemannin (*Paul: The Founder of Christianity* = Paavali, kristinuskon perustaja, Prometheus News Releases, lokakuu 2002, 290 sivua, ISBN 1-59102-021-2, paperikansissa \$22) mukaan Paavali loi kristinuskon aineistosta, jossa oli hyvin vähän tietoa Jeesuksesta.

Robert M. Pricen mukaan Paavali ja myöhemmät kirjoittajat loivat kristinuskon pelkästään mysteeriuskontojen ja Vanhan testamentin aineistoista ilman että Jeesuksesta olisi ollut edes yhden lauseen verran alkuperäistä tietoa. Jeesus-han ei ole mitään muuta kuin varsin yleisen juutalaisen nimen Joshua eli Joosua eli Joosseppi kreikkalainen väännös.

Timothy Freken ja Peter Gandyn mukaan juutalaiset ja erityisesti Paavali sijoittelivat mysteeriuskontojen jumalien nimen paikalle Joosepin kreikkankielistä väännöstä IESOUS (joka numeroarvo on 888, vrt. Johanneksen ilmestyskirjan Pedon luvun numeroarvo on 666).

Kirja esittää oikein, että mysteeriuskonnoissa on ulkoiset tarinat, jotka sisäpiiri tietää pelkiksi saduiksi. Ei siis haitannut ollenkaan, että vanhojen mysteeriuskojen ulkoisissa tarinoissa vaihdettiin kuvitellun sankarin nimeä. Näiden uskontojen perillisiä ovat Suomessa esimerkiksi vapaamuurarit, jotka pitävät sisäiset oppinsa ulkopuolisilta salassa.

Kuten nykyiset vapaamuurarit mysteeriuskontojen sisäpiiriläiset uskoivat filosofien **Platon** ja **Aristoteles** tapaan yhteen ainoaan jumalaan, joka ei jaa ihmisille laintauluja tai tule ih-

Jeesus lainelautailen

misten ristiin naulattavaksi tai ristiin tai puuhun sidottavaksi. Väitteet jumalan ristiin naulamisesta olivat sisäpiirin mielestä jumalanpilkkua.

Jumalan kuolema oli, kuten kaikki uskonnolliset sadut, ymmärrettävä vertauskuvallisesti. Sisäpiiriin kuuluva ihminen oli itse jumalan poika, jonka oli kuolettava itsestään vanha lihallinen minä. Sitä, että juutalainen heimo- ja vuorenjumala Jahve yleensä olisi minkään lajin jumala, mysteeriuskonnot pitivät myös jumalanpilkkana.

Antiikin mysteeriuskontojen henkiset tasot vastasivat neljää "alkuainetta", maata vastasi fyysinen minuuus ja ruumiillinen taso, vettä psyyke ja epäaito sielu (vesikaste), ilmaa henkinen minuuus ja sielu (ilmakaste) ja tuli mystistä minuutta ja valaistunutta voimaa (tulikaste).

Ihminen, joka oli hyväksytty sisäpiiriin ja todella muuttunut, oli ymmärtänyt salatun tiedon, (gnosis). Ei siis ajateltu kuten Luther, että uskoon tullut ihminen tekee hyviä tekoja vaan aivan päinvastoin niin, että henkinen valaistuminen näkyy ihmisen teoissa ja ajatuksissa.

Käytännössä sisäpiiriin saattoi päästä mitä suurimpia konnia kuten keisari **Commodus**, josta Rooman valtakunnan tuhon usein sanotaan alka-

massa vetten päällä

Itävaltalainen sarjakuvapiirtäjä **Gerhard Haderer** tuomittiin poissaolevana kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen Kreikkassa sarjakuviansa vuoksi, joita oli ilmestynyt hänen albumissaan *Das Leben des Jesus* ("Jeesuksen elämä"). Taiteilijan tueksi on pystytetty sivusto:

<http://www.das-leben-des-jesus.at/daslebendesjesus/>

(teksti vain saksaksi, mutta esittelee kyseisen sarjakuvan)

neen. Jotkut kuten keisari Nero eivät välittäneet tunnustaa pahoja tekojaan sisäpiirille ja jäivät ulkopuolisiksi. Ulkopuolelle jäi myös moninkertainen sulaismurhaaja, keisari Konstantinus (Konstantinus), joka kosti mysteeriuskonnoille päästämällä kristinuskon satuja kirjaimellisesti totena pitävät valtaan. Kristinuskon salli Konstantinuksen jatkaa toisten ihmisten murhaamista kuolinvuoteelleen saakka, ja kristityt papit lupasivat hänet taivaaseen, kun hän otti kasteen kuolinvuoteellaan.

Kristillinen taivas ja helvetti olivat mysteeriuskonnoissa jumalanpilkkua. Mysteeriuskontojen mukaan sisäpiiriin kuuluvalla oli (kuten esimerkiksi filosofi Platon ajatteli), kuolematon sielu. Sielujen ikuinen kiduttaminen helvetissä oli mysteeriuskonnoissa jumalanpilkkua. Paavia, piispoja ja pappeja ei tarvittu, vaan jokaisella oli aivan yksityinen yhteys jumalaan. Seremonioissa niiden suorittajat valittiin arvalla, koska näin päätös jätettiin jumalalle.

Siinä mysteeriuskonnoissa, jonka vääristymä nykyinen kristinuskon on, naiset olivat miesten kanssa tasa-arvoisia. Se Paavalin kirjoitus, jossa naisia kielletään saarnaamasta, tiedetään yleisesti myöhäiseksi

väärennökseksi. Tämän uskonnon keskuspaikka lieene ollut Aleksandria. Turkin Tarso, josta **Paavalin** sanotaan olleen kotoisin, oli kreikkalaisten mysteeriuskontojen keskus. Kun lännen kristityt "kirkkoisät" myöhemmin lähtivät etsimään Jerusalemita alkuseurakuntaa, he yllättäen löysivät sieltä mysteeriuskonnon kannattajia, gnostilaisia (nykyisen kristinuskon mukaan harhaoppisia kristittyjä).

Lapsille opetetaan Suomen kouluissa, että gnostilaisuus oli myöhäinen sekoitus pakanauksentoja ja kristinuskon. Kirjoittajien mielestä kristinuskon syntyi gnostilaisuutena, joka viimeksi mainittu hävitettiin kirjauksomaisten kristittyjen Rooman keisarien tuella.

Uskontoja alettiin merkitä muistiin siitä syystä, että niiden avulla haluttiin vakiinnuttaa yläluokan valta-asema yhteiskunnassa. Juutalaiset kirjoittivat pappien Babylonian matkan jälkeen Esran johdolla osan ns. Mooseksen kirjoja. Jossain vaiheessa pappien johtama juutalaisvaltio katsoi pyhiä kirjoituksia olevan tarpeeksi, ja uusien pyhiin kirjoitusten kirjoittaminen kiellettiin.

Myös kristillisiä pyhiä kirjoituksia oli valtava määrä. Keisari **Constantinuksen** (Konstantinus) johdolla päätettiin Nikean uskontunnustuksesta ja Uuteen testamenttiin otettavista kirjoista. Keisari määräsi Eusebiuksen väärentämään kristinuskon historian, jota lapsille kouluissamme edelleen opetetaan. Puolessa vuosisadassa päädyttiin siihen, että muita pyhiä kirjoituksia alettiin polttaa ja niihin uskovia teloittaa. Hävitys oli ihmiskunnan historian suurin ja hirvittävin. Myös juutalaisia alettiin vainota jumalan pojan murhaajina. Kirjauksento löi juutalaisia omaan nilkkaan.

Islam on puolestaan kirjauskonto, joka on sekä juutalaisuuden että kristinuskon perillinen. Myös islamin ihmiskunnalle aiheuttamat kärsimykset ovat mittamattoman suuret. Islamin syntyhistoria on lähes yhtä epäselvä kuin kristinuskon alkuhistoria. Islamilaisen tarun mukaan profetta **Muhammed** halusi ensin olla juutalainen. Rodun vuoksi häntä ei kelpuutettu juutalaiseksi. Muhammedin kerrotaan rahoittaneen alkuaikojensa toimintaa murhaamalla yhdessä päivässä satoja (n. 800) juutalaisia ja myymällä heidän vaimonsa ja lapsensa orjiksi.

Hierarkkiset, vallan väärinkäyttöön keskittyneet, epädemokraattiset ja liiketoiminnan ja sodankäynnin hyvin hallitsevat uskonnot voittivat, vaikka kirjauskontoja voidaan oikeutetusti pitää muinaisten uskontojen rappeutumina ja pahoina vääristyminä. On sanottu, että esimerkiksi taiteen rappio alkoi jo mithralaisessa taiteessa ja saavutti huippunsa bysanttilaisessa kaavamaaisessa taiteessa.

Kirjoittajat ovat itse taipuvaisia kannattamaan mysteeriuskontojen parhaita ilmentymiä. Me ateistit asetamme totuuden inhimillisten toiveiden ja tunteiden yläpuolelle. Mikä ei ole totta, se saa mennä. Inhimilliset käsitykset siitä, mikä on hyvää ja mikä on pahaa, ovat edelleen hyvin erilaisia. Kohtuullinen vaihtelu moraalikäsityksissä on ihmisten perinnöllisestä erilaisuudesta johtuen tarpeellista. Taistelussa hyvän puolesta pahaa vastaan jokainen meistä on yksin. Ei ole jumalia, valtiota tai yhdistystä, joka voisi pohjimmaltaan auttaa meitä tässä asiassa.

Erkki Hartikainen

Eroakirkosta.fi - sivusto uudistuu

Uudistus koettiin tarpeelliseksi, koska maistraatit eivät käsittele kirkosta eroamisia samalla tavalla. Tällä hetkellä maistraatit noudattavat kolmea eri käytäntöä. Suurimman joukon muodostavat ne maistraatit, jotka hyväksyvät sähköisen eroamisen ilman henkilökohtaista sähköpostia eli sivustollamme olevan sähköisen lomakkeen avulla. Toisen ryhmän muodostavat ne maistraatit, jotka vaativat, että eroaminen on lähetettävä henkilökohtaisella sähköpostilla. Helsingin maistraatti on ainut, joka ei ole hyväksynyt sähköistä viranomaisasiointia. Heidän tulkintansa mukaan kirjallinen tarkoittaa paperista eroamiskirjettä.

Eroakirkosta.fi -sivuston kirkosta eroamistoimintoa on kehitetty niin, että sitä olisi mahdollisimman yksinkertaista käyttää. Henkilötietojen syöttämisen jälkeen valitaan kotikunta, joka määrittää eroamistavan. Sivuston käyttäjän ei tarvitse etukäteen selvittää, millä tavalla hänen tulee erota kirkosta. Seuraamalla sivuston ohjeita ja tekemällä vaadittavat toimenpiteet hoituu eroaminen vaivattomasti.

Sivuston kautta on eronnut tänä vuonna yli 4000 kirkon jäsentä. Ensimmäisen neljän kuukauden aikana on sivuston kautta lähetetty 4036 sähköistä tai paperista eroamiskaavaketta. Vuonna 2004 vastaavana aikana sivuston kautta erosi 1661 kirkonjäsentä. Kasvua viime vuoteen tulee näin ollen yli 140%. Noin 80% sivuston kautta tapahtuvista kirkosta eroamisista tehdään sähköisesti.

Eroakirkosta.fi -sivusto on tämän vuoden alkukuukausina vakiinnuttanut asemansa merkittävimpanä kirkostaeroamiskanavana. Tampereen ja Oulun maistraateista kantautuneiden tietojen mukaan jopa 90% kaikista kirkostaeroamisista tulee sivuston kautta. On hyvin todennäköistä, että sivuston helppokäyttöisyys tulee entisestään lisäämään sivuston suosiota.

LISÄTIETOJA: **Petri Karisma**
tiedottaja
040-7489532

Tukea kaivataan!

Voit tukea kirkostaeroamissivustoa lahjoittamalla rahaa tilille 573182-258398. Käytä viitettä 1009. Saajaksi voit laittaa **eroakirkosta.fi**.

Sivuston kautta erosi vuoden 2004 loppuun mennessä noin 11000 ihmistä, ja postimaksuihin kului noin 6000 euroa. Nyt osa maistraateista hyväksyy eroilmoituksen sähköpostilla ja postikuluja tulee vähemmän, mutta toisaalta eroaminen näyttää olevan kasvussa. Lisäksi sivustoa on tarkoitus markkinoida syksyllä 2005 esimerkiksi lehdistöilmoituksin tai radiomainoksina.

Apuasi siis tarvitaan. Jos annat kaksi euroa, voimme maksaa kolmen ihmisen eroilmoituksen postimaksun, kymppillä lähtee jo viisitoista erokirjettä. Keräyksen onnistumisesta riippuu myös tulevan mainoskampanjan laajuus. Keräykseen osallistuneiden lukumäärä kertoo myös osaltaan siitä, miten moni ihminen näkee tärkeäksi toimia valtionkirkon asemaa vastaan.

Keräykseen ei liity mitään tarraa, merkkiä tai muuta vastinetta. Keräys tapahtuu vain tällä verkkosivulla eikä esimerkiksi lipaskeräyksenä. Kiinteät kulut keräyksestä ovat keräysluvan hinta sata euroa, lisäksi tulee vähäisiä pankkikuluja. Keräykselle on antanut luvan Länsi-Suomen lääninhallitus päätöksellä jonka diaarinumero on LSLH-2004-10415/TU-52.

Uskonnonvapauslaki pelastunee

Toimenpidekertomuksessaan vuodelta 2004 hallitus antoi 1.4. seuraavan selon-
teon eduskunnan 16.12.2003 hyväksymästä lausumasta, jonka tavoitteena on saada rajoitus huoltajien vallalle päättää lapsen uskonnollisen aseman muutoksista: "Opetusministeriö on seurannut uuden uskonnonvapauslain säädännön toimeenpanoa. Ministeriö on pitänyt yhteyttä eri uskonnollisiin yhdistyksiin. Ministeriön tietoon ei ole tullut lapsen uskonnollista asemaa koskevista säännöksistä aiheutuneita epäkohtia." Opetusministeriö ei siis ole edistämässä lausumaa.

Eduskunta ei kertomuksen lähetekeskustelussa lausumaa kosketellut. Lausuman osalta on hallintovaliokunnan annettava kevätistuntokaudella lausunto perustuslakivaliokunnalle. Laajaa asiantuntijakuulemista ei järjestetä. Itse kuitenkin aion kirjoittaa valiokunnalle, että rajoitusta ei voitaisi panna tehokkaasti toimeen (*Vapaa Ajatteli* 1/2005) ja että siksikin lausuman olisi annettava raueta.

Kotimaa julkaisi jo 18.3. artikkelin ”Ministeriö ja kirkko eivät piittaa eduskunnan lausumasta. Kirkkoon liittymisen ikärajoja ei korjata.” Mutta oikeastihan kysymys koskee kirkosta eroamista.

Muistohetkikantelu kumoon

Oikeuskansleri hylkäsi nopeasti maaliskuussa tekemäni kantelun valtioneuvoston määräämistä Aasian tsunamin kuolonuhreille Helsingin-Vantaan lentoasemalla järjestettävistä ekumeenisista muistohetkistä. Pidin sellaista uskonnollista tilaisuutta virheellisenä uskonnottoman vainajan tapauksessa, ja käytin perusteluina vainajan vakaumuksen kunnioittamiseen kehottavia hautaustoimilain säännöksiä sekä rikoslain pykälää hautarauhan rikkomisesta (*Vapaa Ajatteli* 2-3/2004). Mutta oikeuskanslerin käsityksen mukaan kyseessä on hautaamisesta erillinen tilaisuus, jota kyseiset lait eivät silloin koske.

Uskonnoton vainaja on siis lainsuojaton. Jopa Aasian päässä vainajat siunataan kotimatalle (*Lapin Kansa* 1.4.). **Albert Edelfeltin** tunnettu maalaus ”Kaarle herttua herjaa Klaus Flemingin ruumista” kuvaa täten tekoa, josta herttua ei ainakaan oikeuskansleri kiinni saisi. Sillä samanlaisesta katalasta teosta on mielestäni kysymys, kun uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumaton vainaja otetaan uskonnollisen toimituksen kohteeksi, ellei tämä sitten ollut selvästi toivonut saavansa jonkin uskonnollisen yhdyskunnan mukaisen hautauksen.

Jouni Luukkainen

liittokokous

Työvaliokunta tarkastamassa tulevaa liittokokoussalia Hotelli Rivolissa. Kuvassa Juha Kukkonen, Tauno Lehtonen, Erkki Hartikainen, Veikko Laine ja Paula Vasama.

Vapaa-ajattelijain liitto ry:n sääntömaa-räinen liittokokous pidetään Järvenpäässä Hotelli Rivolissa kesäkuun 11.-12. päivänä 2005 alkaen lauantaina 11.6. klo 12.00. Kokousvaltakirjojen tarkistus alkaa lauantaina klo 10.00. Tämänkertaisessa liittokokouksessa on määrä käsitellä esitystä liiton sääntöjen muuttamiseksi.

Jäsenyhdistysten valtuuttamia liittokokousedustajia koskee edustajakohtainen 17 €:n omavastuu majoitus- ja matkakuluista. Liiton jäsenyhdistykset voivat lähettää myös kokouksen seuraajia, jotka vastaavat itse kustannuksista. Majoituksista voi tiedustella liiton toimistosta (09-715 601) tai liittohallituksen jäsen Veikko Laineelta Järvenpään vapaa-ajattelijajoista (09-287 236). ●

Pystyyn haudatut

Australialainen hautausurakoitsija on saanut luvan perustaa hautausmaan, jonne vainajat haudataan pystyyn. Tarjolla on ympäristöystävälliset ja halvat maahanpanijaiset laidunmaalla. Vainajat on tarkoitus haudata yksinkertaisesti ruumissäkeissä arkkujen sijaan. ”Kuollut palautetaan maan helmaan numeroa tekemättä ja ympäristöä vahingoittamatta”, yrityksen edustaja sanoi. Pystyyn hautauksella vältetään krematorion kaasupäästöt ja hautausmaan ylläpitokustannukset.

Hautaustoimisto laskee pystyyn hautauksen kustannuksiksi tuhat Australian dollaria (noin 600 euroa). Uusi hautausmaa perustetaan Darlingtoniin, 200 kilometriä lounaaseen Melbournesta. Aikanaan hautausmaa muutetaan jälleen laidunmaaksi. (Reuters) ■

61. vuosikerta, 23.5.2005

Julkaisija

Vapaa-ajattelijain liitto ry

Vastaava toimittaja

Erkki Hartikainen

Käsityöläisentie 17 A 1, 00750 Helsinki

Puhelin 040-565 1271

Sähköposti etkirja@dlc.fi

Päätoimittaja

Janne Vainio (GSM 050-365 6808)

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Vapaa-ajattelijain liitto/Toimisto

Neljäs linja 1, 00530 Helsinki

Puhelin (09) 715 601, fax (09) 715 602

val@vapaa-ajattelijat.fi

Ilmoitushinnat

Koko sivu 235 €

Puoli sivua 135 €

1/4 sivua 90 €, 1/8 sivua 50 €

Lisävärit sopimuksen mukaan

Tilaushinta

22 €/vuosi

Kuusi numeroa vuodessa

Painos 1 800 kpl

Painopaikka Uusimaa Oy

ISSN 0355-8703

Vapaa Ajattelijaj on **Kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien liitto Kultti ry:n** jäsen.

Kirjoitukset eivät välttämättä edusta lehden toimituksen ja julkaisijan näkemystä.

Jäsentietoa

Vapaa-ajattelijain liitto ry:n jäsenyhdistykset

Forssan Vapaa-ajattelijat ry

Juha Toivonen

Tölönkaari 4 A 8, 30420 Forssa

Puhelin (044) 592 0210

fova@luukku.com

Helsingin Vapaa-ajattelijat ry

PL 114, 00181 Helsinki

Puhelin (040) 704 7258

helsinki@vapaa-ajattelijat.fi

<http://www.vapaa-ajattelijat.fi/helsinki>

Helsingin yliopiston vapaa-ajattelijaj-yhdistys Prometheus ry

Janne Vainio, Vedenottamontie 12 E 38, 00980 Helsinki

Puhelin (050) 365 6808

hy-prometheus@helsinki.fi

Joensuun seudun Vapaa-ajattelijat ry

Ari Sulopuisto

Karhentie 27,

80230 Joensuu

Puhelin (040) 5713 989

ari.sulopuisto@pp.inet.fi

Järvenpään Vapaa-ajattelijat ry

Veikko Laine

Kartanontie 39,

04400 Järvenpää

Puhelin (09) 287 236

v.laine.kiuru@kolumbus.fi

Kainuun Vapaa-ajattelijat ry

Aki Räisänen

Sudenpolku 11 B 24,

87350 Kajaani

Puhelin (08) 637 280

aki.k.raisanen@kolumbus.fi

<http://www.kolumbus.fi/aki.k.raisanen>

Karkkilan Vapaa-ajattelijat ry

Ulla Kindstedt

Korvenkatu 8,

03600 Karkkila

Puhelin (09) 225 5930

karkkila@vapaa-ajattelijat.fi

Kemin Vapaa-ajattelijat ry

Pertti Periniva

Leppälinnuntie 5,

94700 Kemi

Puhelin (016) 232 585

<http://personal.inet.fi/yhdistys/keminvapaa-ajattelijat/>

Keski-Suomen Vapaa-ajattelijat ry

Marko Koivuniemi

Ainolankaari 2 A 24,

40520 Jyväskylä

Puhelin (0400) 429 540

koimark@cc.jyu.fi

<http://www.vapaa-ajattelijat.fi/ks>

Kotkan Vapaa-ajattelijat ry

Korkeavuorenkatu 13,

48100 Kotka

Puhelin (05) 218 6047

Lahten Vapaa-ajattelijat ry

Saimaankatu 5 B 34,

15140 Lahti

Puhelin (03) 782 7408

Lappeenrannan ja ympäristön**Vapaa-ajattelijat ry**

Olavi Korhonen

Korkearannantie 3 F,

54530 Luumäki

Puhelin (0500) 556 010

olavi.korhonen@pp.inet.fi

Lohjan seudun Vapaa-ajattelijat ry

Erkki Hartikainen

Käsityöläisentie 17 A 1,

00750 Helsinki

Puhelin (09) 223 3273

etkirja@dlc.fi

<http://www.dlc.fi/etkirja/lohja.htm>

Nokian Vapaa-ajattelijat ry

Pentti Riekkola

Sorvantie 518,

37120 Nokia

Puhelin (03) 340 5456

nokia@vapaa-ajattelijat.fi

<http://www.vapaa-ajattelijat.fi/nokia>

Oulun seudun Vapaa-ajattelijat ry

Jouko Saksio

Jalohaukantie 1 E 41,

90250 Oulu

Puhelin (040) 536 0345

jsaksio@jippii.fi

<http://www.vapaa-ajattelijat.fi/oulu>

Pohjois-Kymen Vapaa-ajattelijat ry

Heljä Pekkalin

Kuntalantie 7 B 10,

45700 Kuusankoski

Puhelin (040) 704 4638

helja.pekkalin@pp.inet.fi

<http://pohjois-kymi.vapaa-ajattelijat.fi/>

Pohjois-Savon Vapaa-ajattelijat ry

Osmo Määttä

Metsurintie 4 C 20,

70150 Kuopio

Puhelin (040) 716 6232

pohjois-savo@vapaa-ajattelijat.fi

<http://www.vapaa-ajattelijat.fi/>

pohjois-savo

Pääkaupunkiseudun**Vapaa-ajattelijat ry**

Jouni Luukkainen

Castréninkatu 10 C 53,

00530 Helsinki

Puhelin (09) 191 24185

capital_vapaa_ajattelijat@hotmail.com

Raision Vapaa-ajattelijat ry

Pentti Levonen

Syreenikatu 14,

21260 Raisio

Puhelin (02) 438 2760

p.levonen@surfeu.fi

Satakunnan Vapaa-ajattelijat ry

Erja Sallinen

Siimeksentie 34,

26740 Vasarainen

Puhelin (0400) 255 074

satakunta@vapaa-ajattelijat.fi

<http://www.vapaa-ajattelijat.fi/satakunta>

Seinäjoen Vapaa-ajattelijat ry

Juhani Mäkelä

Soukanjoentie 41,

60200 Seinäjoki

Puhelin (06) 412 2553

juhani.makela@nic.fi

Tampereen Vapaa-ajattelijat ry

Yliopistonkatu 58 B,

33100 Tampere

Puhelin (03) 222 5803

yhdistys@tampere.vapaa-

ajattelijat.fi

<http://tampere.vapaa-ajattelijat.fi>

Turun Vapaa-ajattelijat ry

PL 959,

20101 Turku

Puhelin (02) 237 9224

<http://www.vapaa-ajattelijat.fi/turku/>

Vaasan Vapaa-ajattelijat ry

Pentti Suksi

Kirkkopuistikko 6 C 1,

65100 Vaasa

Puhelin (06) 316 7934

pentti.suksi@netikka.fi

Vapaa-ajattelijain liiton**Vuoksenlaakson yhdistys ry**

Hannes Koivumäki

Ensontie 47 A 4

55610 Imatra

Puhelin (05) 436 5537

Varkauden Vapaa-ajattelijat ry

Taisto Kaukonen

Toritorppa,

Petroskoinkatu 28,

78200 Varkaus

Puhelin (017) 552 7277

**Vapaa-ajattelijain liitto –
Fritänkarnas förbund ry****Puheenjohtaja**

Erkki Hartikainen

Puhelin (09) 2233273, GSM (040) 565 1271

Sähköposti etkirja@dlc.fi

Varapuheenjohtaja

Tauno Lehtonen

GSM (050) 325 0891

Sähköposti taunolehtonen@luukku.com

Pääsihteeri

Juha Kukkonen

GSM (040) 704 7258

Sähköposti juha.kukkonen@saunalahti.fi

Toiminnanjohtaja

Paula Vasama

Neljäs linja 1,

00530 HELSINKI

Puhelin (09) 715 601, fax (09) 715 602

Sähköposti val@vapaa-ajattelijat.fi

Toimisto on avoinna klo 11.00-17.00.

Järjestösihteeri

Janne Vainio

GSM (050) 365 6808

Sähköposti janne.vainio@helsinki.fi

Kotisivu

<http://www.vapaa-ajattelijat.fi>

Pankkiyhteys

Sampo 800014-85180

(Lahjoitus- ja testamenttitili sama)

.AT03

Vapaa-ajattelijain liitto
Neljäs linja 1, 00530 Helsinki

Vapaa-ajattelijain liitto ry

Vapaa-ajattelijain liitto on vapaa-ajattelijain, ateistien ja humanistien muodostamien vapaa-ajattelijayhdistysten keskusjärjestö. Se on myös näiden ryhmien etu- oikeusturva- ja kulttuurijärjestö.

Vapaa-ajattelijain aatteellisena tavoitteena on tieteellisen maailmankatsomuksen levittäminen ja tutkiminen.

Yhteiskunnallisena tavoitteena on Suomen molempien valtiokirkkojen erottaminen valtiosta ja niiden julkisoikeudellisen aseman lakkauttaminen.

Liitto edesauttaa ja ylläpitää uskonottoman ja ateistisen kulttuurin kasvuedellytyksiä ja kehitystä.

Erityisesti liitto valvoo uskonnonvapauslain soveltamista sekä vapaa-ajattelijain, ateistien ja humanistien ihmis- ja kansalaisoikeuksien loukkaamattomuutta.

Liitto ajaa sellaisia lainsäädännöllisiä muutoksia, jotka turvaavat uskonottomuuden ja ateismin vapauden sekä näiden katsomusten kaikenpuolisen tasa-arvoisen kohtelun muihin kansalaisiin nähden.

Liitto toimii yhteistyössä samoihin päämääriin pyrkivien koti- ja ulkomaisten järjestöjen kanssa.

(Edellä esitetty on muotoiltu liiton sääntöjen 2 §:stä)

Olen kiinnostunut toiminnastanne

Lähetätkää minulle lisätietoja ☐

Haluan liittyä jäseneksi ☐

Tilaan Vapaa Ajattelija -lehden ☐

NIMI _____

OSOITE _____

POSTITOIMIPAikka _____

65 c

Vapaa-ajattelijain liitto ry
Neljäs linja 1
00530 HELSINKI